

B E N J A M I N

MAGAZINE VAN JMW / CHANOEKA 2021 / JAARGANG 32 / NR. 126

Jubileumeditie 75 jaar JMW

Onderzoek naar de zorgbehoefte van Joodse ouderen

Deelnemers gezocht

In opdracht van Stichting De Joodse Invalide doet prof. dr. Juliette Schaafsma van Tilburg University onderzoek naar de zorgwensen van (toekomstige) Joodse ouderen. En u kunt daarbij helpen!

Bent u 55 jaar of ouder en bent u bereid om vertrouwelijk en anoniem uw visie te delen, dan nodigen wij u graag uit deel te nemen aan onze online enquête.

De enquête en meer informatie over het onderzoek vindt u via de volgende link:
www.tilburguniversity.tiny.us/enquete

Wilt u de enquête liever per post ontvangen, stuur dan een e-mail aan:
J.Schaafsma@tilburguniversity.edu

Stichting De Joodse Invalide

De Joodse Invalide, opgericht in 1911, ondersteunt de Joodse ouderenzorg in Nederland in brede zin door middel van financiële bijdragen aan organisaties, projecten en activiteiten.

Voor meer informatie over de Stichting of de reden waarom het onderzoek wordt uitgevoerd, kunt u contact opnemen via **info@dejoodseinvalide.nl** of bellen naar **020-6640169**.

Prof.dr. Juliette Schaafsma Tilburg University

Prof.dr. Juliette Schaafsma is sociaal wetenschapper. Zij doet interdisciplinair onderzoek naar meedoen aan de maatschappij of juist daarvan uitgesloten zijn, interculturele relaties en verzoening. Zij is bij diverse onderzoeken onder ouderen betrokken geweest. Zo werkte zij mee aan een onderzoek naar de effecten van kleinschalig wonen op ouderen met dementie. Ook deed zij onderzoek naar de cultuurspecifieke zorg in verpleeg- en verzorgingshuizen.

Persoonsgegevens van deelnemers aan de enquête worden niet gekoppeld aan de resultaten van het onderzoek. Uw persoonlijke gegevens zijn beschermd en uw deelname aan het onderzoek is geanonimiseerd. Het onderzoek is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Tilburg School of Humanities and Digital Sciences van de Tilburg University.

U vindt de enquête via:
www.tilburguniversity.tiny.us/enquete
of per post, stuur een e-mail naar:
J.Schaafsma@tilburguniversity.edu

Benjamin 126 / jaargang 32 / Chanoeka 2021 / **JMW 75 jaar!**

75 jaar JMW in beeld / 8

JOM HA VOETBAL 1993 - TEAM MET SHIRTS EN BANNER VAN SJALHOMO, FOTO COLLECTIE JHM

Inhoudsopgave

4	JMW nieuws / Vooruitblikken	42	Mijn leven / Chella Beerda-van Praag
7	Voorwoord / Toekomst	44	Romance / Via JMW...
12	Sport / Jom Ha Voetbal	46	Boekenlijst/ Herfst en winter
16	Interview / Ernst Hirsch Ballin	47	JMW Uitgelicht / Brievenproject
20	Ergernissen / Jubileumfeesten	48	Freyda / Rosenthal-May Huis
21	Vrijwilligers / Bij JMW	50	Toekomst / Naoorlogse generaties
24	Interview / Judith Frishman		
28	Feestdagen / Chanoeka		
30	JMW 75 jaar / Tijdslijn		
33	Historisch / JMW geschiedenis		
36	Medewerkers / Oud en nieuw		
38	Column Krantz / In space		
40	Mediene / JMW aanwezigheid		

Agenda/groepen, Lev, Mediene,
CDR, Sjoekertjes en BSP **vanaf pagina 52**

Verbinder voor een positieve Joodse toekomst

75 jaar JMW is niet alleen een aanleiding om terug te blikken, maar juist ook om vooruit te kijken en de toekomst van JMW onder de loep te nemen. Directeur-bestuurder Margo Weerts en voorzitter van de Raad van Toezicht Micha Glaser doen dat samen. Over het veranderend Joods Nederland en de hernieuwde rol die zij daarin voor JMW zien weggelegd.

Het lijkt bijna alsof ze elkaar al jaren kennen, zo gemakkelijk is de omgang tussen de twee. Maar niets is minder waar, Margo is pas sinds januari 2021 als directeur-bestuurder aan JMW verbonden en werkt dus nog maar kort met Micha samen. Wat haar in die eerste paar maanden bij JMW is opgevallen? Het bijna vanzelfsprekende gevoel van verbondenheid dat ze steeds maar weer terug ziet komen.

“Voorafgaand aan een evenement dat we onlangs organiseerden, hadden we een etentje met de sprekers van die avond. De meeste sprekers kenden elkaar nog niet maar zaten binnen de kortste keren op een bepaald niveau van verbinding, tegen verwantschap aan. Dat vind ik bijzonder, en dat zie ik terug bij veel van de activiteiten die we organiseren.”

Het huis van JMW

Wanneer het gesprek zich op de toekomst van JMW richt begint Margo over wat Micha en zij “het huis van JMW” noemen. Een huis dat twee grote kamers heeft: de kamer hulp- en dienstverlening en de kamer Joods leven. “Die twee pijlers van JMW blijven ook voor de toekomst relevant, maar wel op een andere manier,” zegt Margo. Micha vult aan: “JMW is 75 jaar geleden opgericht om de sociale zorg voor de overlevenden van de Tweede Wereldoorlog, de eerste generatie, te coördineren. Over 20 jaar zullen er nog maar weinigen van de eerste

generatie zijn, maar dat betekent niet dat JMW over 20 jaar niet meer relevant zal zijn. De oorlog zal ook dan nog effect hebben, maar wel anders. Wij verwachten dat we het komende jaar een breed scala aan activiteiten ontwikkelen, bijvoorbeeld op het gebied van identiteit, feestdagen en belangrijke levensmomenten. Daarnaast moeten we goed gaan inspelen op de thema’s die in de gemeenschap leven”.

“Levensvragen waar JMW een antwoord op moet gaan geven”

Thema’s zijn bijvoorbeeld intergenerationele relaties, het hoge aantal echtscheidingen binnen Joods-Nederland en de toename van gemengde huwelijken. Micha: “Want stel dat je een koppel bent waarvan de een Joods is en de ander niet en je krijgt samen een zoon. Laat je die wel of niet besnijden? Geef je dat kind wel of geen Joodse opvoeding? En hoe pak je dat aan? Allemaal vragen die zeer relevant zijn, en die alleen maar zullen toenemen. Het is dat soort levensvragen waar JMW een antwoord op moet gaan geven. En daarvoor is het belangrijk om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en goed in verbinding te zijn met wat er in de gemeenschap speelt.”

Positief en passend

Margo vult aan: “De specifieke hulpverlening zoals we die nu kennen zal blijven bestaan, dat is simpelweg het DNA van JMW. Maar ik verwacht dat die meer in verbinding zal staan met de reguliere hulpverlening. De kennis die JMW heeft over die specifieke hulpverlening moet binnen de reguliere hulpverlening een plek gaan krijgen.”

Een term die al snel valt is de “JMW-academie”, een van de funderingen waar het huis van JMW op rust. Margo: “We zien nu dat hulpvragen van de tweede generatie, die samenhangen met het oorlogsverleden van hun ouders, niet of laat worden herkend in de reguliere zorg. Ook wordt er pas laat verwezen naar organisaties die specifieke hulpverlening bieden. Het is aan JMW om de reguliere zorg toe te rusten zodat mensen snel de juiste hulp en zorg op de juiste plek krijgen.”

“Dat zeker niet alleen religieus, maar dan is dat ook cultureel. Dat is ook samenkomen en gezelligheid, een heel breed palet.”

Naast de traditionele hulpverlening moet er ook ruimte komen voor een ander soort hulpvragen. Micha: “JMW moet zich meer richten op positieve hulpvraag ontwikkeling. Wij zijn er niet alleen voor je wanneer je een probleem hebt, maar ook om je te helpen groeien. Op persoonlijk gebied, en op het gebied van je Joodse identiteit. Positief Jodendom, dat is eigenlijk waar het in de kern om moet gaan draaien. En wanneer ik Jodendom zeg is dat zeker niet alleen religieus, maar dan is dat ook cultureel. Dat is ook samenkomen en gezelligheid, een heel breed palet.”

JMW als verbinder

Samenwerking met andere organisaties in Joods Nederland staat eveneens hoog op de agenda. Margo: “Een hulpvraag die bij ons binnenkomt beantwoorden we natuurlijk graag zelf, maar het kan ook zijn dat we iemand juist doorverwijzen naar een andere organisatie in Joods Nederland die voor deze specifieke hulpvraag of deze persoon beter geschikt is”.

Micha licht toe: “Om bij de metafoor van het huis te blijven, het huis van JMW staat niet los ergens op de hei, maar juist in een dorp dat Joods Nederland heet, met alle andere organisaties om ons heen. We moeten een bredere

rol gaan spelen in het tot stand brengen van relaties binnen Joods-Nederland.”

Margo benadrukt dat JMW niet alles zelf hoeft te doen. “Wij moeten als verbinder gaan optreden om de juiste persoon aan de juiste plek of organisatie te koppelen. Soms in een leidende rol, en soms in een ondersteunende rol.”

“Voor ons is het overduidelijk dat die zorg ook voor de naoorlogse generatie nog nodig is.”

Dat betekent volgens Micha ook dat JMW actief moet blijven om mensen te bereiken die door georganiseerd Joods Nederland nu niet worden bereikt, en om in het bijzonder actief te zijn in de mediene: “JMW heeft een bijzondere verplichting om ook in de regio’s buiten Amsterdam voor Joods leven te zorgen.”

Het zijn grove schetsen van een plan dat nog niet in steen is uitgehouwen maar waarvan de richting duidelijk zichtbaar is. Dat we daar over 20 jaar ook daadwerkelijk zijn beland staat echter allesbehalve vast. Margo: “JMW wordt grotendeels gefinancierd vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Die financiering krijgen we voor het werk dat wij doen voor de eerste generatie oorlogsslachtoffers. Voor ons is het overduidelijk dat die zorg ook voor de naoorlogse generatie nog nodig is, dat blijkt ook uit onderzoek dat we recentelijk door de Leyden Academy hebben laten uitvoeren. We zijn druk bezig om het feit dat de naoorlogse generatie deze specifieke hulpverlening ook nodig heeft, door de overheid erkend te krijgen. Alleen dan kunnen we deze plannen ook echt ten uitvoer gaan brengen.”

Interview: Asjer Waterman

Mazzel tov

Joods Maatschappelijk Werk,
met 75 jaar prachtig werk
voor de Joodse gemeenschap!

Al 50 jaar zijn we elkaars partner in
de zorg, veel dank voor het vertrouwen.

Ziekenhuisamstelland.nl

Ziekenhuis
Amstelland

aangenaam dichtbij

mr L.E. Visserhuis
Joods woonzorgcentrum

Zelfstandig en verzorgd wonen

Mooi kleinschalig woonzorgcentrum in Benoordenhout,
Den Haag met ruime appartementen en verpleeggroepen.

Wilt u zelfstandig blijven wonen en indien nodig verpleeghuiszorg
thuis/thuiszorg inschakelen? Dat kan in onze 36 appartementen.
Voor ouderen die niet meer de regie over hun leven kunnen voeren,
zijn er psychogeriatrische en somatische verpleegplaatsen in zeven
kleinschalige woongroepen. Nog geen zorg nodig? Wijkbewoners
zijn van harte welkom in ons restaurant.

Voor meer informatie: 070 3143800
of de website: www.jbc-visserhuis.nl

“Wat is er
Joods aan
verhalen
vertellen?”

freyda
Over Joods leven

Antwoord weten?
Scan de QR-code

Welke vragen heb jij?
www.freyda.nl

Toekomst

Een jubileum kan aanleiding zijn voor een feestje, waarom niet? En het kan ook aanleiding zijn zowel om even stil te staan bij wat er allemaal is bereikt als om de weg naar de toekomst te verkennen. Dat gebeurt allebei volop in deze JMW 75 jaar jubileumuitgave van de Benjamin. Bart Wallet zet mooi neer hoe JMW eigenlijk voortkomt uit een behoefte aan modernisering en professionalisering die al voor de Tweede Wereldoorlog leefde. Daardoor kreeg JMW het inclusieve en onafhankelijke karakter dat het nog steeds hoog in het vaandel voert. Onderdeel van die inclusiviteit is het openstaan voor iedereen met een brede Joodse achtergrond. Zoals Ernst Hirsch Ballin, voormalig minister van Justitie en CDA-prominent, die is geïnterviewd door Margalith Kleijwegt. Hij werd vijf jaar na de oorlog geboren en is kind van een ondergedoken Joodse vader en een katholieke moeder. Hij heeft zich op latere leeftijd laten dopen, maar is altijd geïnteresseerd gebleven in zijn Joodse kant en heeft een uitgesproken mening over JMW.

Zo'n gemengde afkomst via gemengde huwelijken wordt steeds kenmerkender voor de Joodse ervaring, zegt Judith Frishman, emeritus-hoogleraar Jodendom in Leiden. Na een aantal generaties kan de Joodse identiteit vervagen. Ze roept op tot een positieve Joodse ervaring en meer weerbaarheid, waar een rol ligt voor JMW. Zowel de verhalen over het verleden als de toekomst laten zien dat JMW midden in de Nederlandse Joodse gemeenschap staat en centraal is bij de vraagstukken die daar spelen, de afgelopen 75 jaar en ook de komende jaren. Ook de Benjamin richt zich volop op de toekomst, onder meer met onze nieuwe, meer duurzame verpakking in biofolie en uiteraard met steeds nieuwe, relevante verhalen.

Ferry Biedermann,
hoofredacteur

Colofon

De Benjamin wordt uitgegeven door JMW, de welzijnsorganisatie voor Joods Nederland, en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 8.000 exemplaren. Het blad wordt op aanvraag gratis verstuurd naar in Nederland wonende abonnees en is ook online te lezen. Woont u in het buitenland en wilt u de papieren Benjamin? Dan wordt u voor de extra kosten na aanmelding door JMW gefactureerd voor de volgende vier nummers. U kunt zich abonneren door gebruikmaking van de antwoordbon in deze Benjamin, of door registratie via de aanmeldpagina www.joodswelzijn.nl/abonneren.

Wilt u de gratis Benjamin steunen, dan kunt u een donatie overmaken op rekening NL15INGB0000204420 ten name van Stichting JMW Bijdragen & Fondsen, Amsterdam. Het volgende nummer 127, Pesach 2022, verschijnt 4 april 2022.

Benjamin redactie

Hoofredacteur: Ferry Biedermann
Redactie: Karien Anstadt, Marianne Fuchs, Manja Pauka, Wouter van der Schaaf, Patrick Sternfeld, Jolan Toff, Asjer Waterman
Correcties: Lea van Coeverden

Redactieadres

JMW
Van Boshuizenstraat 12
1083 BA Amsterdam
tel 088 165 22 00
E-mail: benjamin@joodswelzijn.nl
www.joodswelzijn.nl/benjamin-magazine

Vormgeving

Luna 3, Utrecht

Druk

Damen Drukkers, Werkendam

Voorpagina

Illustratie door Cyprian Koscielniak

75 jaar JMW in beeld –

Verbindende factor in het hart van Joods Nederland.

1. Philip Sondervan was van 1948 tot 1959 directeur van JMW. Al voor de oorlog had hij tal van functies bekleed in Joods Nederland. Hij stond bekend als beminnelijk en tolerant en legde de nadruk eerder op wat Joden onderling bond dan wat hen verdeelde.

2. Koningin Juliana bij opening nieuw kindertehuis Ezrath Ha-Jeled 1965 -De Joodse sociale instellingen voor kinderen fuseerden in de Jaren 50. Vanaf het begin van de jaren zeventig werd er tussen de gefuseerde organisaties en het Joods Maatschappelijk Werk samengewerkt en op 22 oktober 1981 fuseerden ook zij.

3. Naar aanleiding van de miniserie Holocaust die eind 1978 op tv werd uitgezonden en die nationaal en internationaal veel losmaakte, nam JMW deel aan het NOS radioprogramma hierover – V.l.n.r. Sonny Herman (pastoraal werker JMW), rabbijn Awraham Soetendorp, drs. Henk Lelieveld (arts), A.J. v.d. Leeuw (RIOD), Wim Jansen (programmaleider), Renee Sanders (journaliste) en ds. Alje Klamer (radio Pastoraat).

4. Vanaf eind jaren tachtig organiseert de afdeling samenlevingsopbouw vele excursies naar diverse plaatsen in Joods Nederland. Hier brengen deelnemers een bezoek aan de sjoel in Zutphen.

5. 1995- 50 jaar na de bevrijding organiseerde JMW een driedaags congres in Den Haag: 'Bouw een brug naar de toekomst, over zwijgen gesproken'. Grootouders, ouders en (klein)kinderen gingen met elkaar in gesprek. Met Evelien Gans, Andreas Burnier, Louis Tas, en Sonny Herman.

7. Op 23 augustus 1992, begon toenmalig burgemeester van Amsterdam Ed van Thijn op de conferentie *Het Ondergedoken Kind*, zijn welkomsttoespraak met de woorden: "Ik heb mijn keten thuisgelaten, veel belangrijker is dat ik een der uwen ben, een ondergedoken kind."

6. Op verzoek van JMW heeft het Werkteater een toneelstuk geschreven, 'Nagelaten werk' dat vanaf 1990 op 22 plaatsen is opgevoerd. De voorstellingen confronteerden de toeschouwers met de invloed van de oorlog binnen families. Na afloop was er gelegenheid om met elkaar en de spelers na te praten.

8. Jom Ha Voetbal 1993 - Een gemengd elftal poseert op een sportveld. De teamleden dragen een T-shirt met het Sjalhomo-logo. Voor hen een spandoek van Sjalhomo. JMW was zowel betrokken bij Jom Ha Voetbal als Sjalhomo, foto collectie JHM.

9. 1996 Ouderen vieren samen een Joodse feestdag met een diner en worden hier bediend door Ilana Sanderlovski, foto Han Singels, collectie JHM.

11. Debat en cabaret over ouderen en wonen op de Joodse Ouderen Amsterdam dag, die iedere anderhalve jaar werd gehouden, 2013.

Theatergezelschap 'De niet meer zo piep show', bestaande uit oudere acteurs, dansers en muzikanten trad op, met daarnaast een gesprek met de zaal.

13. Thuiszorg - Renée Benistant, verzorgende, en Lientje Oesterman (toen 94 jaar) in 2013, foto Patrick Sternfeld

10. Op 20 november 2003 protesteerde JMW tegen de bezuinigingsplannen van het kabinet en werd een petitie aangeboden in Den Haag. De voorgenomen bezuinigingen dreigden de hulpverlening aan Joodse oorlogsgetroffenen onmogelijk te maken.

12. De Amsterdamse burgemeester Femke Halsema bezoekt JMW in juni 2019 en sprak onder meer met mensen in het ontmoetingscentrum voor 65-plussers, Lev-JMW, foto Patrick Sternfeld.

Samen maken we het verschil

Wij helpen onder andere kinderen uit achterstandsfamilies aan onderwijs, zodat ze kunnen uitgroeien tot bekwame, zelfstandige burgers. Ouderen krijgen een waardige oude dag, nieuwe immigranten een kans op goede integratie in de samenleving en extra hulpmiddelen voor de onrustige tijden in het land.

Samen in actie voor een betere toekomst in Israël. Help je mee?

NL91 INGB 0000 7777 77 / www.israelactie.nl / info@israelactie.nl

Jom Ha Voetbal

Gezellig Joods voetbalfestijn

TEKST TEKST PHILIPPE RUBENS

Sport is wellicht niet het eerste waar men aan denkt als het gaat over Joods Maatschappelijk Werk. En inderdaad staat bij Jom Ha Voetbal, waarbij JMW nauw betrokken is geweest, vooral gezelligheid en niet de atletische verrichting op de eerste plaats. In ruim veertig jaar is het evenement uitgegroeid tot een begrip binnen en buiten Joods Nederland, een van de grootste internationale amateurtoernooien in Amsterdam.

Jom Ha Voetbal werd voor het eerst georganiseerd in 1980 als een privé-initiatief van David Kleerekoper en Osi Lilian. In opdracht van de Joodse jongerenvereniging Ijar Amsterdam, waarvan Lilian lid was, zochten zij naar een geschikte locatie. De opzet was een dag te organiseren waarbij meerdere sporten aan bod zouden komen. Bij gebrek aan een geschikte locatie werd uiteindelijk besloten tot een voetbaldag. Op de velden van de vereniging RAP in Buitenveldert was de eerste editie.

Jom Ha Voetbal 1984, met de beroemde scheidsrechter Ignace van Swieten, die elk jaar belangeloos de finale van Jom Ha Voetbal kwam fluiten. Van links naar rechts: Michel Waterman, Harry Polak, Ignace van Swieten en John Lange.

Ze droegen in 1985 de fakkel over aan twee leden van het toenmalig voetbalteam van Joods Maatschappelijk Werk (JMW) te Amsterdam. Het evenement kwam aanvankelijk onder auspiciën te staan van twee werknemers: Chris Kooyman en mijzelf. De directie van JMW, Wilma Stein-Olman en Hans Vuijsje, steunde het evenement omdat het om een sympathiek sociaal gebeuren ging voor de Joodse gemeenschap. Ik haalde veel inspiratie uit het boek *The Chosen* van de Amerikaans-Joodse schrijver Chaim Potok. Na het lezen van het boek en het zien van de film (een aanrader) zag ik de kracht om via een familiesportdag onze sterk verdeelde gemeenschap voor één dag bij elkaar, en tot elkaar te brengen.

In 2000 werd de Stichting Jom Ha Voetbal opgericht als logisch vervolg. Samen met Maurice de Hond, Lex Pekel, Jacques Coronel, Jacques Noach, Dennis Dresden, en met de steun van vele vrijwilligers, begonnen we aan het verder uitbouwen van wat uitgroeide tot een van de leukste en grootste evenementen van Joods Nederland. In 2015 is het comité verjongd met een nieuwe generatie veertigers onder leiding van Marc Sweijd.

Gezelligheid en Joodse sfeer

Het ging niet altijd zonder strubbelingen. In de jaren na 2010 kwamen met internationaal succes ook minder positieve ontwikkelingen. Het Joodse gehalte en de sportiviteit van de deelnemers begon te dalen. Ook buiten het toernooi ontstonden ongewenste effecten zoals op de Joodse basisschool Rosj Pina. Sommige

vaders lieten zich inschrijven met een team bestaande uit de beste spelertjes uit een klas. De minder talentvolle kinderen hadden daardoor het nakijken. Ook waren er teams die tegen de regels in niet-Joodse spelers opstelden met als doel om te winnen.

Kortom: het evenement kreeg te veel prestige en we moesten ingrijpen, onder meer door het consequent handhaven van sancties zoals een speel- en toegangsverbod van drie tot vijf jaar voor deelnemers en organisaties die niet begrepen waar het om ging. De gezelligheid en Joodse sfeer keerden daarna snel terug. Die combinatie was leidend door de jaren heen en bracht ook veel typische en soms hilarische situaties voort. Zo was er een organisatie team, afkomstig uit alle geledingen

“Zonder de traditionele eerste klacht wordt niet gestart.”

Een ander hoogtepunt was de loting, die in de beginjaren plaats had in het beroemde toenmalig Ajax-stadion in de Meer, door jongens en meisjes die in de maanden mei en juni bar mitswa en bat mitswa werden. Ouders klommen als het ware in de kroonluchters aan het plafond om met zware filmmapparatuur hun kind te filmen, er waren immers nog geen smartphones.

Hoogtepunt was voor mij toen er via luidsprekers

Jom Ha Voetbal 1995, winnend team met Rabbijn les Vorst in het midden, Han Singels, Collectie Joods Historisch Museum Amsterdam.

van onze gemeenschap, dat maar een paar maal per jaar bij elkaar kwam. Traditie was dat de vergaderingen bijna uitsluitend gingen over de kinderen, vakanties, zaken, lachen, dollen en dat alleen de laatste vijftien minuten nog effetjes over het toernooi zelf gingen.

zogenaamd werd ingebeld door Johan Cruijff - Cruijff-imitator René van den Berg, journalist bij Radio Utrecht. ‘Johan’ wilde ook meespelen want hij was ook Joods! Toen toernooileider Maurice de Hond aan hem vroeg hoe dat zat, antwoordde ‘Johan’: “Logisch toch... ik heb een Joods meisje gekust.” Uiteindelijk werd zelfs rabbijn

JMW team op Jom Ha Voetbal 1987, via Philippe Rubens.

David Kleerekoper over hoe het begon

Zonder Philippe weet ik niet of het toernooi deze proporties had aangenomen. Hij heeft mensen om zich heen verzameld die het leuk vonden om mee te doen en was gul met het verdelen van de eer voor het succes. Het is alweer heel wat jaren geleden en er zijn veel dingen veranderd. Om even een beeld te schetsen van het ontstaan van Jom Ha Voetbal: Begin jaren tachtig waren er een paar gevoelige conflicten geweest in de Joodse gemeenschap waar liberaal-orthodoxe relaties een rol speelden en de jeugd was direct geraakt. Het ging onder andere over de dag voor de jeugd, Jom Hanoar, de Joodse dag van de jeugd, en over de Joodse jeugd club en disco Dizengoff. Inzet was het definiëren van wie als Joods werd gezien en daarom mocht deelnemen: Halachisch, dus volgens de orthodoxe Joodse definitie, of breder? Het was duidelijk dat, als Jom Havoetbal ondergebracht zou worden bij een bestaande Joodse organisatie, de kans groot was dat ook hier weer dezelfde controverse zou oplaaien, wat wellicht het einde van het toernooi zou hebben betekend. Ondertussen had Philippe met support van JMW al een paar keer wat steun gegeven aan de Jom HaVoetbal-organisatoren en stonden ze klaar om te helpen. Toen Osi en ik (met medewerking van Jacqueline Shaya) vanwege studie en andere bezigheden het toernooi na vijf jaar wilden overdragen, was Philippe met de steun van JMW achter zich de logische keus.

Vorst, zelf een goede voetballer met het legendarische rugnummer 613, om 'advies' gevraagd.

Ook tekenend voor de sfeer is de traditionele klacht helemaal aan het begin. Vlak voor aanvang van het toernooi komt de aanvoerder van Maccabi Tennis, John Parsser, als eerste een klacht indienen bij de toernooileiding: "Heren wat is het weer een waardeloze organisatie dit jaar. Maar goed, toch succes gewenst." Zonder de traditionele eerste klacht van John Parsser wordt niet gestart.

Veel steun

Sponsors waren drukbezette zakenmensen die niet te bereiken waren. Maar mijn ervaring was dat, als ik samen met mijn dierbare vriend Jacques Coronel ging bellen, ik meteen werd doorverbonden als een secretaresse Jom Ha Voetbal hoorde. Het gesprek: "Hallo met Philippe Rubens..." En voor ik verder was kon zeggen, was het antwoord: "Ja is goed. Stuur maar de rekening." Iedereen had er lol in en steunde het evenement, van sponsor tot notaris bij de stichtingsakte.

"Het op tijd beginnen is een unicum."

Het mooiste moment van Jom Ha Voetbal is voor mij altijd het begin. Het is ieder jaar weer een feest en een fenomeen om honderden mensen nota bene op een zondagmorgen vroeg, rond halfacht, aan te zien komen wandelen. Van jong tot oud en vanuit alle religieuze en politieke geledingen, uit binnen- en buitenland. Iedereen is er, iedereen speelt, er is geen verschil in positie, leeftijd of inkomen en... iedereen is op tijd voor de eerste wedstrijd. Het op tijd beginnen is een unicum te noemen voor een Joods evenement.

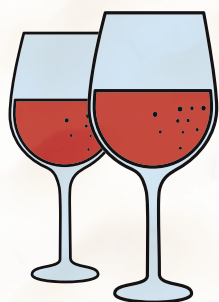
De oprichters David Kleerekoper en Osi Lilian slaagden erin jaarlijks de Joodse gemeenschap bij elkaar, en tot elkaar te brengen door middel van een gezellige sportdag. Zij legden met hun visie de basis voor wat mede met de inzet van JMW zou uitgroeien tot een van de succesvolste bewegingen binnen Joods Nederland en een van de grootste internationale amateurtoernooien van Amsterdam. Op één dag worden er ruim honderdzestig wedstrijden gespeeld door zeventig teams in alle leeftijdsgroepen en van professioneel tot recreatief. Het budget in 1986 bedroeg 1.400 gulden en in 2017 rond de 27.000 euro. •

VIER PESACH MET JMW IN LUNTEREN

פסח בלונטרן

15 APRIL T/M 24 APRIL 2022

Breng samen met anderen een traditionele Pesach door in de prachtige bosrijke omgeving van Lunteren. U kunt van alle Pesach-tradities en activiteiten genieten in de vertrouwde sfeer van JMW!

Inclusief uitgebreide seideravonden, vers bereide koosjere maaltijden en sjoeldiensten.

Ook uitstapjes, workshops, creatieve activiteiten en live muziek zijn inbegrepen.

Informatie en aanmelden (graag vóór 25 maart) via activiteiten@joodswelzijn.nl of 088-1652215.

Iedereen met een Joodse achtergrond en zijn of haar partner is welkom!

Kosten* (all inclusive):
€ 220 per persoon per nacht op een eenpersoonskamer.
€ 358 per twee personen per nacht op een tweepersoonskamer.

* Indien nodig is bij uitzondering een reductieregeling mogelijk. Ook het betalen in termijnen is toegestaan.

* Deelname gedurende een deel van de periode is (onder voorbehoud) mogelijk.

Ernst Hirsch Ballin

“Die vreselijke uitdrukking, ‘half-Joods’”

TEKST MARGALITH KLEIJWEGT

“Ik was nog maar net getrouwd toen de gezondheid van mijn vader en moeder snel achteruit ging,” zegt Ernst Hirsch Ballin, als altijd zo precies mogelijk formulerend. “Ik had duizend vragen aan mijn ouders willen stellen, maar het is er helaas niet van gekomen. We hebben nooit een paar avonden achtereen met elkaar kunnen praten over wat er allemaal was gebeurd. Het waren altijd flarden die ik te horen kreeg.”

We zitten in het gebouw van de Wetenschappelijke Raad van het Regeringsbeleid waar de voormalige minister nog een dag per week werkzaam is als adviserend lid. Onlangs sprak hij zijn afscheidsrede uit als hoogleraar rechten van de mens aan de UvA tijdens een drukbezochte bijeenkomst, en per 1 januari vertrekt hij na veertig jaar als universiteitshoogleraar in Tilburg. Hirsch Ballin kan terugkijken op een prachtige en indrukwekkende carrière, zowel in het recht als in de politiek, langzaamaan krijgt hij meer tijd om terug te blikken.

Zijn vader, Ernst Denny Hirsch Ballin, was net als zijn zoon een knappe rechtsgeleerde. Vader Ernst Denny had een diepe zin voor rechtvaardigheid en hij beschouwde ‘waarde van de menselijke persoon’ als belangrijkste

kernbegrip in het recht. Opgeleid in Duitsland werd Ernst Denny Hirsch Ballin eerst buitengewoon hoogleraar en in 1966 gewoon hoogleraar auteursrecht aan de UvA, maar aan dat moment was een hobbelige weg voorafgegaan.

Uitsluiting

Als Duits-Joodse vluchteling, komend uit een vrijzinnig Joods gezin, maakte hij alle fases van uitsluiting mee. In Wiesbaden, waar hij dacht een veilig thuis te hebben, werd hij in 1933 plotseling en zonder reden in zijn werk *persona non grata* verklaard.

“Mijn vader en zijn naaste familieleden hadden twee generaties eerder het getto achter zich gelaten en bevonden zich inmiddels in het hart van de samenleving als arts, advocaat of als kunstenaar. Mijn vader was een zeer gerespecteerd jurist, zijn werk was vergelijkbaar met dat van een landsadvocaat, maar in zijn geval van de provinciale regering.” In feite, bedoelt Hirsch Ballin, maakte hij in alle opzichten deel uit van de samenleving en was er weinig dat zijn familie onderscheidde van een Luthers of katholiek gezin.

Zijn vader hoorde bij de invloedrijke bewoners van Wiesbaden en hij genoot van zijn vak: “Dus was het voor hem en de naaste familie een diep insnijdende ervaring toen van de ene dag op de andere alles kapot was.” De grondrechten werden in Wiesbaden al in 1932 buiten werking gesteld op het moment dat de sociaaldemocraten niet langer de macht hadden.

“Het zorgde ervoor dat je op je hoede was en dat je scherper oplette.”

“In 1933 werd mijn vader van de ene dag op de andere ontslagen als advocaat en notaris. Hij was, als blijk van erkenning op jonge leeftijd als notaris benoemd, er zat zo’n plaatje buiten op de muur met daarop het wapen van het land. Maar omdat hij Joods was, wilden ze hem niet

De ouders van Ernst Hirsch Ballin, Maria Koppe en Ernst Denny Hirsch Ballin, foto via Ernst Hirsch Ballin

meer, ik heb de door de beruchte Roland Freisler (Nazi minister van Justitie, red.) ondertekende ontslagbrief trouwens nog in mijn bezit.”

Zijn familie kon gewoonweg niet geloven dat er werkelijk gevaar dreigde en kwam, behalve niet Trude die naar Palestina vluchtte, niet in actie. “Wat als het ware bevestigde hoezeer zij ervan uitgingen dat dit een tijdelijke verstoring was.”

Otto Frank, de vader van Anne, die na de oorlog in Amsterdam regelmatig bij zijn ouders op bezoek kwam en Ernst het Achterhuis liet zien voor het een museum werd, had wél door hoe reëel het gevaar was: “Otto Frank was een sociaal zeer intelligente man, die al in 1933, onmiddellijk nadat de NSDAP aan de macht was gekomen, naar Amsterdam uitweek, en tijdens de bezetting onderdook nadat hij vergeefs geprobeerd had een visum te krijgen om het land uit te komen.”

Getekend door de oorlog

Ernst Denny Hirsch Ballin bleef nog in Duitsland, maar werd na de Kristallnacht gearresteerd en naar concentratiekamp Buchenwald gestuurd. Na de wintermaanden als dwangarbeider in de steengroeve werd hij geprest te vertrekken en kreeg hij in Nederland asiel. De bezetting heeft hij als onderduiker overleefd. “Al deze gebeurtenissen,” zegt Hirsch Ballin met nadruk, “hebben mijn vader getekend en hem ook angstiger gemaakt, al bleef hij strijdbaar. Dat zal ook de reden zijn geweest dat hij en mijn moeder, die al eenenveertig was toen ze me kreeg, voorzichtig waren met mij, hun enige zoon.”

Ook al werd er niet vaak over gesproken toch was de aanwezigheid van de oorlog voelbaar. “Het was het voortdurend aanwezige besef dat in heel korte tijd verhoudingen radicaal konden kantelen, het zorgde ervoor dat je op je hoede was en dat je scherper oplette. Die manier van observeren heeft mij geholpen sociale verhoudingen sneller te doorzien.”

Zijn moeder, niet Joods, werkte in de oorlog in een zuivelhandel in de Beethovenstraat en zijn vader zat een tijd lang vlak om de hoek in de Cliostraat, in die tijd hebben ze elkaar ontmoet al weet Hirsch Ballin niet precies hoe, dat zal heel voorzichtig zijn gegaan. Met steun van zijn moeder en later van mensen in Utrecht heeft zijn vader de bezettingstijd in Amsterdam overleefd en later in de oorlog heeft hij omzwervingen door het hele land gemaakt. Na de bevrijding is hij die Amsterdamse vrouw die hem had geholpen weer gaan opzoeken. In 1947 zijn ze getrouwd en in 1950 werd Ernst geboren in een gezin dat nog lang niet alles had verwerkt van wat er in de oorlog was gebeurd.

Geloof kiezen

Als kind ging Hirsch Ballin niet naar de kerk en ook niet naar de synagoge, zijn ouders hadden besloten dat hij zelf zijn weg moest vinden, dat hun zoon op een dag zelf moest bepalen bij welk geloof hij zich zou aansluiten. Mooi dat zijn ouders hem die vrijheid lieten, maar ook lastig voor de jonge Hirsch Ballin: “Want soms een worsteling.”

Zijn vader ging niet naar sjoel: “Mijn vader noemde zichzelf een agnost, ik herinner me dat als we op vrijdagavond in Amsterdam-Zuid uit wandelen gingen, we altijd vrienden en kennissen tegenkwamen die net de dienst in de synagoge hadden bijgewoond.”

Zijn moeder was in de oorlog bij het verzet betrokken: “Ze wist wat haar te doen stond, haar katholicisme was heel sociaal, weerbaar zou je kunnen zeggen.” Haar gelovige betrokkenheid inspireerde hem en na zich diepgaand verdiept te hebben, na veel wikken en wegen, teksten bestuderen van onder andere filosoof en theoloog Thomas van Aquino koos hij op zijn drieëntwintigste voor het katholicisme.

“‘Half-Joods’: ik had in mijn jeugd nog niet de tegenwoordigheid van geest om te vragen: welke helft?”

“Voor mij is het katholiek zijn geen afwending van mijn Joodse identiteit. Die is er altijd geweest, ook in mijn jeugd was die op allerlei manieren aanwezig, via de familie van mijn vader en mijn schoolvrienden van het Amsterdams Lyceum. Mijn ouders hadden veel Joodse vrienden en als er wat te vieren viel, waren wij daar deelgenoot van. Er hingen bij ons in huis vier prachtige reproducties uit de Haggadah en we hadden thuis een chanoekia, het Joodse was zeer aanwezig. Ik werd ook gezien als kind van een Joodse vader en die horen er toch niet helemaal bij. Die vreselijke uitdrukking, ‘half-Joods’: ik had in mijn jeugd nog niet de tegenwoordigheid van geest om te vragen: welke helft?”

Op het Amsterdams Lyceum, waar zijn ouders hem bewust naartoe hadden gestuurd vanwege het aanbod in extra activiteiten en hun brede opvatting over wat leren moest zijn, zat hij samen met Ronny Naftaniël in een politiek-sociale club die discussieavonden organiseerde: “We waren onwaarschijnlijk ambitieus in ons verlangen wat dieper te tasten als het om politieke ontwikkelingen ging of bijvoorbeeld de zesdaagse oorlog, die toen speelde. Ik heb ook nog Hebreeuwse les gehad van rabbijn Soetendorp senior; ook die kennis behoort tot mijn bagage. Ik heb zoveel gehad aan die school en heb nog steeds contact met oud-schoolgenoten, sommigen waren zelfs aanwezig bij mijn afscheidsrede in Amsterdam.” Ook al is Hirsch Ballin al langer geïnteresseerd in zijn roots, de laatste tijd heeft hij iets meer ruimte om erover na te denken. Inmiddels heeft hij al jaren contact met familieleden in Florida en Israël en vindt hij steeds opnieuw een brokstukje uit zijn verleden, maar het blijft een mozaïek, een helemaal kloppende puzzel zal het waarschijnlijk nooit worden.

Geloof in de medemens

Hirsch Ballin voelt snel een verbondenheid met andere mensen, helemaal als ze, net als zijn vader, te maken krijgen met onbegrip. Zijn vader was ternauwernood aan de dood ontsnapt en toch moest hij na de Bevrijding veel moeite doen om Nederlands staatsburger te mogen worden. Later kreeg hij onaangename opmerkingen over zijn Duitse accent en dat deed pijn.

Ernst Hirsch Ballin op het strand, foto via Ernst Hirsch Ballin

Ondanks de soms bittere ervaringen van zijn vader is Hirsch Ballin een man die in medemenselijkheid gelooft en die bij iedere ontmoeting waar dan ook ter wereld nieuwsgierig is naar het verhaal van de ander. Je in de ander kunnen verplaatsen is een van de basisvoorwaarden van een humane samenleving, is zijn overtuiging. “Onze schoondochter is een dochter van een huwelijk tussen een Bosnische moslim en een Servisch-orthodoxe uit voormalig Joegoslavië. Hele fijne mensen die niet herkennen wat hun gemeenschappen elkaar hebben aangedaan.”

Iedereen heeft een geschiedenis en een relaas en alle verhalen zijn belangrijk om gehoord te worden, pas als je luistert, kun je elkaar begrijpen, is de overtuiging van Hirsch Ballin.

“Degenen die zich als Joods identificeren ook als Joods beschouwen.”

Hij leest De Benjamin ieder kwartaal met groot plezier: “Bij het Joods Maatschappelijk Werk kunnen mensen hun verhalen vertellen, ze kunnen er terecht en dat is belangrijk, ze sluiten niemand uit, ook niet degenen met een niet-joodse moeder. Dat is de kracht van JMW, dat ze degenen die zich als Joods identificeren ook als Joods beschouwen. De tweede, maar ook de derde generatie draagt de vele verhalen uit het verleden met zich mee en dat is bijzonder waardevol. Ik hoop werkelijk dat het JMW nog heel lang zal bestaan, dat ze er ook voor volgende generaties zullen zijn.”

Over volgende generaties gesproken, toen zijn dochter, Marianne Hirsch Ballin, advocaat en hoogleraar straf- en strafprocesrecht, gevraagd werd voor het bestuur van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, zegde ze onmiddellijk toe. Met gepaste trots: “De Joodse identiteit is ook bij onze dochter bewust en doorleefd aanwezig.” •

10x ERGERNISSEN

bij jubileumfeesten

Jolan Toff houdt wel van een feestje, maar het levert hem ook altijd weer veel stof voor zijn ergernissen.

- 1 Ik voel mij altijd opgelaten bij het zingen van een welkomstlied. Iedereen is alleen maar op het papier gefocust waar een oubollige tekst op staat. Voor de betrokkene is het nooit verstaanbaar.
- 2 Je bent in een goed gesprek verwikkeld, een ander komt er bij staan en neem het over. Je conversatiepartner haakt af. Intussen probeer je een smoes te verzinnen om van die persoon af te komen. Het tegenovergestelde kan ook gebeuren. Je ziet vanuit je ooghoek een leuke ex-collega maar je weet niet hoe je het huidige gesprek moet beëindigen.
- 3 Door de harde 'achtergrondmuziek' is het onmogelijk een normaal gesprek te voeren. Twee dagen later heb je nog last van je keel.
- 4 De directeur houdt een lofzang over de jubilaris terwijl je weet dat hij hem niet mag. Hij noemt hem "een gedreven medewerker met een stevige mening die zich met hart en ziel voor zijn werk inzet" (Vertaling: "Hij liep over iedereen heen, was zo eigenwijs als de pest en de helft van de tijd was hij er niet.")
- 5 Zodra de pauze wordt aangekondigd haast een aantal mensen zich naar buiten om te roken. Als de volgende spreker al begonnen is staan ze daar nog steeds.
- 6 Ik heb mijn uiterste best gedaan om een bijdrage te leveren aan het jubileumboek ook al heb ik niets met de jubilaris. Later blijkt dat de meesten dat helemaal niet hebben gedaan.
- 7 De jubilaris heeft uitdrukkelijk gevraagd om een bijdrage voor een wereldreis, maar velen geven hem een fles wijn of een boek terwijl hij niet drinkt en niet van lezen houdt.
- 8 Een slechte spreker, bij wie je aanvoelt dat het eeuwen gaat duren, en die evident niets van de betrokkene afweet. Daarnaast maakt hij een puinhoop van de ondersteunende audiovisuele beelden. Ik krijg last van plaatsvervangende schaamte als niemand om zijn grapjes moet lachen.
- 9 Iemand komt enthousiast op je af. Je hebt geen idee wie het is maar durft dit niet te vragen. Vervolgens ben je het hele gesprek er op gericht om erachter te komen met wie je staat te praten.
- 10 Je wilt niet een uur in de rij staan, dus sta je op scherp om de jubilaris te feliciteren. Blijkt dat de rij aan de andere kant begint. Omdat velen een eindeloos verhaal tegen het feestvarken afsteken duurt het nóg langer.

FOTO: PATRICK STERNFELD

Waar JMW op drijft

Vrijwilligers voor Joods Nederland

TEKST ASJER WATERMAN

Niet alleen de Benjamin wordt overwegend gemaakt door vrijwilligers, heel JMW drijft op hun bijdragen. Ze zijn ruim in de meerderheid - JMW kent meer dan twee keer zoveel vrijwilligers als professionele krachten. Zonder vrijwilligers zou JMW nog maar een fractie van de activiteiten kunnen ontplooien.

Vrijwilligers hadden in 2020 bijna tienduizend keer contact met JMW cliënten door heel het land, van Maastricht tot Den Helder.

Ze gaan namens JMW bij mensen op huisbezoek of rijden mensen van A naar B. Ze bellen ouderen eens in de zoveel tijd op voor een praatje, of juist dagelijks om te checken of alles goed gaat. En het zijn ook de gastheren en gastvrouwen van de koffieochtenden en de mensen die allerlei hand- en spandiensten tijdens onze activiteiten en evenementen verrichten.

Waarom ze dit werk belangeloos doen? Daar hebben ze allemaal een ander antwoord op. Maar één ding hebben ze allemaal met elkaar gemeen: de wil om hun steentje bij te dragen aan het welzijn van Joden in Nederland. Tijd om de vrijwilligers eens in het zonnetje te zetten, want zonder hen hadden de afgelopen 75 jaar er heel anders uitgezien. Maakt u kennis met John Bachrach en Roosje Tuinman.

Roos Tuinman (1941) vrijwilliger huisbezoeken

— *Wat voor vrijwilligerswerk doe je bij JMW?*

Tegenwoordig doe ik huisbezoeken, dat betekent dat ik bij mensen langs ga, gewoon voor een praatje of om iets met ze te ondernemen. Ooit ben ik begonnen bij JMW als vrijwilliger bij Gooise Nesjomme, de koffieochtend van JMW in Hilversum. Dat was in de beginjaren, toen de groep net werd opgezet. Daarvoor deed ik al vrijwilligerswerk bij Bureau Slachtofferhulp, dus ik wist dat ik dat kon. Daarna ben ik door de gemeente gevraagd of ik ook bij Stichting Ouderen vrijwilligerswerk wilde doen, en toen heb ik dat gedaan. Maar hoe meer ik erover nadacht, hoe meer ik beseftte dat ik Joods was en daarom ook aan de Joodse gemeenschap wilde bijdragen. De angst die ik had dat ik misschien te weinig Joodse kennis

Roos
Tuinman

zou hebben voor dit vrijwilligerswerk, bleek gelukkig nergens voor nodig te zijn. En ik ben zó blij dat ik het ben gaan doen, want bij JMW heb ik echt helemaal mijn plek gevonden.

— *Hoe ben je als vrijwilliger bij JMW terechtgekomen?*

Ik ben als Joods meisje in de oorlog geboren en heb daardoor geen Joodse opvoeding gehad, ook na de oorlog niet. Dat stukje Joodse identiteit ben ik op latere leeftijd toch gaan missen. Van mijn zoon, die toen nog maar

16 was, kreeg ik eens een boek van de Joodse schrijver Chaim Potok. Hij schreef er een briefje bij waarop stond dat ik dit niet als een gewoon boek moest lezen. Wat een wijsheid voor een jongen van 16, weet ik achteraf. Want bij het lezen van het boek wist ik al op pagina 3: dit is het. Hier voel ik me bij thuis. Ik krijg nog kippenvel als ik eraan denk. Ik ben toen ook lid geworden bij de Gooise Nesjomme. En daar had ik eenzelfde gevoel. Het voelde zo vertrouwd, de vragen die mensen stelden en de verhalen die er werden verteld. Dat waren dezelfde verhalen en vragen die bij mij ook speelden. Die mensen hoorden bij mij, het voelde echt als thuiskomen. Ik werd aanvankelijk dus bij de Gooise Nesjomme vrijwilliger, en ben op een later moment ook de huisbezoeken gaan doen.

“Die gesprekken zijn zo mooi, en zo waardevol.”

— *Waarom vind je het leuk/belangrijk om dit werk te doen?*

In de eerste plaats vind ik dat het goed is om iets te geven, iets te doen voor je eigen omgeving. Ik ben al 80, maar nog goed van lijf en geest. Dan vind ik dat ik ook mijn steentje moet bijdragen, zoals ik dat altijd al heb gedaan. En het is ook vaak gewoon heel erg gezellig, ik haal er voldoening uit. Er was eens een mevrouw waarvan ik dacht dat zij zelf om bezoek vanuit JMW had gevraagd, maar het bleek dat haar kinderen dat voor haar hadden aangevraagd. Ze was er een beetje boos over en zei: wat komt u doen? Maar uiteindelijk is juist die vrouw een ontzettend lieve vriendin van mij geworden. Ik kan goed luisteren, en veel mensen willen graag hun verhaal vertellen. En die gesprekken zijn zo mooi, en zo waardevol. Niet in de laatste plaats voor

mijzelf: de gesprekken die ik tijdens de huisbezoeken voer hebben mij inzicht gegeven in wie ik zelf ben. Ik vond er antwoorden op de vragen die ik zelf had. Het vrijwilligerswerk, zowel voor de Gooise Nesjomme als het afleggen van huisbezoeken, hebben mij geholpen om mijn Joodse identiteit terug te vinden en vorm te geven.

— *De toekomst?*

Ik vind het heel belangrijk dat JMW in de mediene actief is. Hier zijn veel mensen met een Joodse achtergrond, en er is vaak maar weinig Joods leven in de omgeving. Ik merk dat er ook veel ouderen zijn die graag naar sjoel zouden willen, maar er niet zo makkelijk kunnen komen. Het zou mooi zijn als JMW nóg actiever zou kunnen worden in de mediene en deze mensen zou kunnen helpen.

John Bachrach (1948)

Vrijwilliger van Kletsmaar Arnhem

— *Wat voor vrijwilligerswerk doe je bij JMW?*

Ik ben altijd de persoon die de dag een beetje aan elkaar praat, de spreker introduceert en gesprekken leidt. Samen met alle vrijwilligers bedenken wij het programma, nodigen sprekers uit, houden contact met de deelnemers. Dat contact nemen wij heel serieus. Zo sturen we bijvoorbeeld ook kaartjes wanneer iemand ziek is en waren we bij een uitvaart van een deelnemer. Maar we hebben ook wel eens met zijn allen bij een verhuizing geholpen. Met een aantal mensen heb ik eens in de zoveel tijd telefonisch contact, en er is ook een deelnemer die ik weleens met zijn administratie help. Kletsmaar is echt een sociale kring en als vrijwilliger draag ik graag bij waar dat kan.

FOTO: INIMAGE

John Bachrach
Foto: Arthur van Leeuwen

— *Hoe ben je als vrijwilliger bij JMW terechtgekomen?*

Ik ben van de tweede generatie, een kind van een oorlogsslachtoffer en een verzetsstrijdster. Als kind word je er in je jeugd dan bewust van dat er 'iets' speelt. Je merkt, hoort en voelt dingen die niet voor een kind bestemd zijn, je wordt als het ware de volwassen wereld ingetrokken. Je merkt de pijn en het verdriet, en daar heb ik wel last van gekregen. Die geschiedenis neem je mee, en op die manier ben ik ook in aanraking gekomen met JMW. Vele jaren later werd ik door een andere vrijwilliger, die ik al heel lang ken, gevraagd of ik vrijwilliger wilde worden bij JMW. Ik had nog wel wat vrije tijd over en dacht: dat ga ik doen.

"Je bent als het ware 'onder ons'."

Eerst heb ik eens een ochtend meegelopen en het voelde gelijk goed. Op een bepaalde manier herkenbaar. Dat heeft ook alles te maken met mijn Joodse achtergrond. Dat je hier in staat bent om met elkaar vrijuit over dingen te praten. Je bent als het ware 'onder ons'. Het gevoel op een fijne en goede, een veilige plek te zijn. Het is misschien een cliché, maar het voelde echt als een warm bad. De warmte, de gezelligheid. Je herkent je in elkaars verhalen. Mensen zo een plek bieden, daar wil ik heel graag aan bijdragen.

— *Waarom vind je het leuk/belangrijk om dit werk te doen?*

Eigenlijk om twee redenen, in de eerste plaats vind ik het fijn om anderen te kunnen helpen. Dat geeft mij op mijn beurt ook weer een goed gevoel, een gevoel van voldoening. Daarnaast is Kletsmaal voor mijzelf ook een vertrouwde plek waar bepaalde dingen bespreekbaar worden. Die warmte, het gevoel onder gelijkgestemden te zijn zoals ik dat net noemde. Dat Joodse-sociale aspect, het samenzijn met anderen met een Joodse achtergrond is belangrijk voor mij.

— *De toekomst?*

Ik vind het heel belangrijk dat de oorlogsgeschiedenis niet wordt vergeten. Dat is ook een van de redenen dat ik een straat vernoemd probeer te krijgen naar mijn moeder. Ik noemde al even dat zij een verzetsstrijder was. Zij heeft een groot aantal mensen, waaronder mijn vader op wie ze toen verliefd was, uit Westerbork gered met een list. Ook na de oorlog stond zij altijd klaar om anderen te helpen. Ik ben best heel trots op mijn moeder. Zij heeft zoveel betekend voor mensen in nood - niet alleen voor alleen voor Joden - dat verdient een plekje in de geschiedenisboeken, en dus ook een vernoeming. Op die manier wil ik ook mijn steentje bijdragen aan de volgende generatie door ervoor te zorgen dat deze geschiedenis niet wordt vergeten. •

*Lees het hele verhaal over de moeder van John op de website van Joods monument Arnhem:
www.joodsmonumentarnhem.nl*

Vrijwilligers gezocht

JMW is altijd op zoek naar meer vrijwilligers zodat wij zoveel mogelijk mensen door heel Nederland kunnen bedienen. Wilt u iets doen voor een ander, waar u zelf ook plezier in heeft? Neem contact op met onze vrijwilligerscoördinator Wilma Driessen en kom eens praten. Wilma is te bereiken op w.driessen@joodswelzijn.nl of via 06-12202386.

Meer informatie over het vrijwilligerswerk is ook te vinden op onze website. Zie <https://joodswelzijn.nl/ik-heb-informatie-en-kennis-nodig/vrijwilligers>

Positieve Joodse identiteit

“Als Joden een klein verschil maken”

TEKST FERRY BIEDERMANN FOTO'S RICK KEUS

Wat is de toekomst van het Jodendom als kleine minderheid in een snelbewegende, moderne wereld? Judith Frishman, 68, emeritus-hoogleraar Jodendom aan de Universiteit Leiden verwacht, niet als eerste of enige, moeilijke tijden. Aan de andere kant benadrukt ze de positieve kanten van de Joodse identiteit en ziet ze veel mogelijkheden in het bevorderen van de weerbaarheid, ook door JMW.

Frishman heeft het druk als ze via Zoom even wat tijd vrijmaakt voor een gesprek. Het is een van de vele tegenstellingen die haar lijken te kenmerken: Ze is met pensioen, maar is in ieder geval inhoudelijk meer bezig dan ooit. Boeken, artikelen, conferenties en een nieuw avontuur: ze gaat een half jaar naar Cambridge waar ze met een collega die directeur is van het Interfaith Programme wil werken aan een project over “burgerschap en kwesties van integratie van Joden en moslims.” Het is een welkome afwisseling na de gedwongen beperkingen door corona, maar ook na de laatste vijf jaar aan de universiteit, waar ze ook hoofd was van de afdeling religiewetenschappen. Het was een zware tijd, gekenmerkt door administratieve manoeuvres; vechten tegen de bierkaai om leerstoelen te redden van de bezuinigings- en verzakelijingswoede van wat ze beschrijft als een visieloze universitaire leiding. De mond vol hebben van diversiteit, maar dan leerstoelen Joodse en Turkse studies afschaffen. Frishman heeft een broertje dood aan hypocrisie.

Amerikaanse achtergrond

Het is wellicht een van de kenmerken van de Talmoedgeleerde die ze ooit had willen worden. Ze werd geboren in een religieus Reform Joods gezin in de Amerikaanse staat New York en ging naar een jesjiva. Het Joods zijn was ‘vanzelfsprekend’. Ze vertelt dat het waar ze opgroeide “gemengd” was. “Gemengd omdat we in één straat orthodoxe, Conservative en Reform Joden hadden.” Later volgde ze tijdens haar studie in Londen ook enkele cursussen aan de opleiding tot rabbijn. Het studiegedeelte trekt haar aan, voor het pastorale werk, zegt ze, heeft ze geen geduld.

Hoewel ze dat niet zo stelt zit er ook iets van een wereldverbeteraar in haar. Mensen moeten niet zomaar klagen, maar ook iets doen. Joden hebben het zwaar gehad en hebben nog steeds te maken met discriminatie, maar andere bevolkingsgroepen, zoals mensen van kleur en moslims, hebben het ook zwaar. Gebruik je negatieve ervaring om de situatie voor iedereen te verbeteren, is haar boodschap.

Hoewel ze al meer dan vier decennia in Nederland woont is haar beleving van het Jodendom vooral in Amerika gevormd. Ze is niet opgezaagd met de gevoelens van bijvoorbeeld tweede generatie oorlogsoverlevenden, zegt ze.

“Joods zijn was moeilijk.”

Frishman ervaart het Jodendom op een positieve manier, niet zoals ze het in Nederland vaak tegenkwam. “Toen ik hier kwam was Joods zijn altijd een probleem. Joods zijn was moeilijk en er werd altijd gezegd: Het is zeker niet iets om trots op te zijn, terwijl we in Amerika gewoon zeiden dat we er trots op zijn, why not?”

De Europees-Joodse context is uiteraard heel anders dan die in de VS. In Europa weegt de last van millennia van vervolging en uitsluiting, en van de Holocaust, nog zwaar. In de VS is het toch veel normaler om Joods te zijn, ook voor de rest van de bevolking. “Ik wilde onlangs in Amerika wat Jahrzeitkaarsen kopen. In New Jersey, in een helemaal niet Joodse buurt. Ik begon het in een supermarkt omstandig uit te leggen aan de caissière en die zei meteen: ‘O, je bedoelt Jahrzeitkaarsen’.

“Mensen weten het en ik vind dat verfrissend. Je hoeft dingen niet uit te leggen en je hoeft ook niet de hele tijd bang te zijn dat iemand je raar vindt. Maar natuurlijk is Amerika niet alleen New York en ook Amerika is aan het veranderen, helemaal met die *white supremacists* en wat er gebeurd is onder Trump. Dat vond ik ook wel schrikbarend.”

Polarisatie en radicalisering

Ze ziet die polarisatie en radicalisering ook in Europa gebeuren, heel duidelijk in Hongarije, maar ook hier in Nederland, waar bijvoorbeeld Thierry Baudet het vuurtje aanwakkert. “Ik vind het echt onthutsend dat in mijn eigen leven, ik ben geboren in '53, we terug bij af lijken te zijn. Tot geruime tijd na de oorlog werden de ernst en impact van de Holocaust ontkend. Na de wederopbouw van Europa werd de Holocaust het symbool van de grote Europese tolerantie. En nu, na een paar generaties, schijnt dit allemaal maar een intermezzo te zijn geweest en gaat de geschiedenis naadloos verder naar de periode voor de Tweede Wereldoorlog. Dan denk je, kunnen wij als Joden toch niet een klein verschil maken? Kunnen wij vanuit onze ervaring iets positiefs doen?”

“Een positiever beeld van wat het is om Joods te zijn.”

Dat het Joodse leven in Nederland ooit zo zou kunnen zijn als in de VS betwijfelt ze. Het is nooit zo geweest en het is ook niet realistisch om dat na te streven. “Het is een heel ander gebeuren, ook al voor de oorlog. Dus als je zegt: we willen het Joodse leven hier weer levendiger maken, wat betekent dat?”

Krampachtig proberen meer mensen te trekken naar Joodse evenementen werkt niet, zegt ze. “Er is heel veel aanbod van lezingen en cursussen. Zodanig veel dat er niet genoeg deelnemers zijn voor alles. Het aanbod is al een hele tijd groot.”

Ze is lid van de Liberaal Joodse Gemeente Amsterdam en merkt dat er momenteel wel veel belangstelling is van jonge stellen met kinderen. “Maar ze verwacht dat dat eerder cyclisch is dan een structureel stijgende lijn. “Als er weer een groep jongeren is met kinderen en ze willen iets overbrengen, worden ze lid. Maar als de jongeren eenmaal het huis uit zijn en gaan studeren worden ze geen lid van de synagoge, en dan moet je weer wachten tot ze in de dertig zijn en zelf kinderen krijgen.”

Neergaande lijn

Het beeld dat ze schetst is onderdeel van haar pessimisme over het voortbestaan van het Jodendom, niet alleen in Nederland maar wereldwijd. “Er zijn maar zo'n dertien miljoen Joden op de wereld, ze krijgen niet genoeg kinderen en dan sterf je uit. De fundamentalisten beslaan maar een klein deel en kunnen het aantal niet stabiel houden. Dus verdwijnt je, net zoals andere minderheidsgroepen in de wereld.

“En als je ook nog half uitgeroeid bent geweest, hoe ga je dat compenseren? Dan zouden Joodse gezinnen minstens tien kinderen moeten hebben, maar dat doet bijna niemand meer. Ik ben er somber over, we hebben niet echt een toekomst. Het is een kwestie van twee, drie generaties.”

Het is niet dat ze dat toejuicht, ze betreurt het, maar ziet niet dat er iets aan gedaan kan worden. Wel zouden we, zolang het duurt, het Jodendom nog op een positievere manier kunnen proberen in te vullen, ook in Nederland. “Het zou helpen als de Joden een wat positiever beeld zouden ontwikkelen van wat het betekent om Joods te zijn. Dat ze ondanks het antisemitisme en ondanks de Tweede Wereldoorlog zichzelf niet alleen als derde generatie slachtoffer zouden beschouwen.”

“Ik ben niet bang uitgevallen.”

JMW zou daarin zeker een rol kunnen spelen, meent Frishman. “Ik denk dat zolang we hier zijn, we ons maar beter positief kunnen inzetten dan alleen bang te zijn voor, of te klagen over, antisemitisme. Dat kan door mensen weerbaar te maken want veel mensen zijn bang en daar kan niets positiefs uit komen.”

“Misschien heb ik daar minder last van omdat ik vanuit mijn achtergrond sterker in mijn schoenen sta. Ik ben niet bang uitgevallen, ik heb een sterke Joodse identiteit. Natuurlijk vind ik het verschrikkelijk als iemand iets antisemitisch tegen me zegt, maar ik voel niet dat ik weerbaarheidsles nodig heb.”

Weerbaarheid

Kennis over het Jodendom kan helpen, en ook het fysiek weerbaar maken van mensen kan een rol spelen, maar het gaat vooral om psychische veerkracht, zegt ze. “Weerbaarheid kan je mensen aanleren door Joodse kennis bij te brengen. Maar je kunt mensen ook weerbaarder maken door hun persoonlijkheid te versterken. Dat staat los van kennis. Je moet ook leren onderscheiden wanneer je in actie moet komen en wanneer niet; wanneer tijd en energie besteden aan bepaalde mensen niet loont. Er zijn allerlei soorten weerbaarheid, je kan leren hoe je met dingen om kunt gaan.

“Om iets dat negatief is op een positieve manier in te zetten.”

“Ik denk dat JMW daarbij goed werk kan verrichten. Met kennis, maar ook psychisch, trainingen, hoe je dingen van je af kan zetten of kan pareren. En misschien wel het belangrijkste, hoe je het op een positieve manier kan omzetten. Dat is de laatste stap. Hoe neem ik mijn eigen ervaringen mee en kan ik er iets positiefs van maken in de omgang met andere mensen? Dat is iets dat wij als Joden zouden kunnen doen. Niet dat we een bijzondere plicht hebben, maar het is iets dat positief is voor onszelf, individueel en als groep. Om iets dat negatief is op een positieve manier in te zetten.” •

ROYAL CONCERTGEBOUW

CHANUKAH 5782/2021

5782/2021 חנוכה

- Starring -

Cantor Israel Nachman

and

Cantor Yoni Rose

Barry Mehler, Musical Director & Producer
Joan Berkhemer, Conductor

Featuring The Jewish Amsterdam Chamber Ensemble

Sunday, 5th December 2021 | 8:15pm | 8th night of Chanukah
The Concertgebouw Amsterdam | Main Hall

Yoni Rose

Tickets available via www.concertgebouw.nl | לוחמת כרטיסים
At the Box Office or by phone: 020-6718345

Brought to you by

Israel Nachman

Help de Benjamin ook nog eens 75 jaar!

JMW viert het 75-jarig bestaan. Help de Benjamin met een donatie voor de volgende 75 jaar!

De gratis Benjamin wordt overwegend gemaakt door vrijwilligers en steunt op uw donaties. Doneren kan op:
Rekening NL15INGB0000204420 ten name van Stichting JMW Bijdragen & Fondsen, Amsterdam.

Zie de bijgesloten acceptgiro of het colofon voorin.

Voor meer informatie:
www.joodswelzijn.nl/steun-de-benjamin

Een verlichte discussie

TEKST ASJER WATERMAN

Mijn vriend en ik hebben doorgaans een klein meningsverschil over het lichtplan hier in huis. Zelf heb ik graag alle lampen aan zodat ik alles goed kan zien, makkelijk een boek kan lezen en er eigenlijk niet zo over na hoeft te denken dat het misschien al avond is.

Mijn vriend vindt dat ongezeellig en doet vervolgens de helft van de lampen uit of probeert er iets voor, of overheen te hangen waardoor het licht een beetje gedempt wordt. En zo gaat het dan steeds heen en weer: meer licht, minder licht, meer licht, minder licht, totdat een van ons er genoeg van krijgt. Meer of minder licht, waar je je allemaal wel niet druk over kan maken, hoor ik u denken. Maar met onze discussies over meer of minder licht treden we in de voetsporen van twee illustere voorgangers wier discussies over meer of minder licht vorm hebben gegeven aan Chanoeka zoals wij dat vandaag de dag kennen.

Hillel vs Sjammai

De illustere voorgangers zijn niemand minder dan de rabbijnen Hillel en Sjammai, twee rabbijnen die ieder aan het hoofd stonden van een leerhuis. In de misjna vinden we een heel aantal voorbeelden waarbij deze twee leerhuizen steeds van mening verschilden en daar de discussie over aangingen. Eén van de zaken waar de twee over van mening verschilden heeft te maken met de manier waarop men de chanoekia aansteekt. Want ook over een ritueel dat zo simpel lijkt als maar kan is het mogelijk om van mening te verschillen.

“Volgens Hillel komt er steeds een kaarsje bij en volgens Sjammai gaat er steeds een kaarsje af.”

Ik vermoed dat u de kaarsjes thuis op dezelfde manier aansteekt als hoe ik dat thuis geleerd heb: op de eerste avond van Chanoeka steek je één kaarsje aan (plus de sjammasj, de kaars waarmee je de andere kaarsen

aansteekt) en laat je de andere zeven plekken leeg. Op de tweede avond komt er een kaarsje bij en branden er twee kaarsjes (plus de sjammasj), op de derde avond drie enzovoorts, tot je op de achtste dag van Chanoeka een gevulde chanoekia hebt vol met brandende kaarsjes. Doet u het thuis ook zo? Gefeliciteerd, u volgt de school van Hillel.

En dan is er dus nog de manier van Sjammai, waarvan ik vermoed dat niemand van u deze uitvoert.

Sjammai zegt namelijk dat het precies andersom is: op de eerste dag van chanoeka heb je een chanoekia die vol staat met brandende kaarsjes, acht stuks (plus de sjammasj). Op de tweede dag brand je een kaarsje minder, enzovoorts tot je op de laatste dag één kaarsje hebt branden. Volgens Hillel komt er steeds een kaarsje bij en volgens Sjammai gaat er steeds een kaarsje af.

Meer licht

Maar als allebei de manieren correct zijn, waarom volgt dan niemand de manier van Sjammai? In de eerste plaats omdat we de mening van Sjammai eigenlijk altijd links laten liggen. Dat is een beetje de vuistregel: wanneer Hillel en Sjammai het met elkaar oneens zijn, volgen we de mening van Hillel. Maar het zou oneerlijk zijn om Sjammai om deze reden zomaar af te schrijven.

“Meer of minder licht is dus helemaal niet zo triviaal.”

De echte reden dat we Hillel volgen is omdat zijn argument beter past bij de gedachte van Chanoeka: door steeds een kaarsje extra te branden zorg je ervoor dat er elke dag méér licht is, terwijl je op de manier van Sjammai elke dag minder licht hebt. Tijdens Chanoeka willen we juist zorgen dat er meer licht is, meer warmte, meer gezelligheid. Om meer licht in de wereld te brengen, juist in deze donkere winterdagen.

Meer of minder licht is dus helemaal niet zo triviaal als het lijkt. Er schuilt een diepere betekenis achter. Ik vrees alleen dat mijn vriend het geen overtuigend argument zal vinden. •

Gefeliciteerd!

Ons Tweede Thuis

Medewerkers en cliënten van onstweedethuis feliciteren Joods Maatschappelijke Werk met het bereiken van 75 jaar inzet voor de Joodse bevolking van Nederland. We wensen dat JMW dit nog vele jaren mag doen.

Maccabi

Van harte Mazzeltov en dank aan JMW voor 75 jaar geweldige inzet en werk voor de Joodse gemeenschap in Nederland! Maccabi Nederland.

CJO

Van harte Mazzeltov!
JMW 75 jaar jong en vernieuwend.

SVB

De afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen van de SVB feliciteert JMW met het 75-jarig jubileum. Met dank voor alle goede zorgen voor onze cliënten in het verleden en in de toekomst.

Leyden

Van harte gelukgewenst met dit prachtige jubileum.
We zien uit naar nog vele jaren plezierige samenwerking.

JOK (Vereniging Joodse Oorlogskinderen)

JOK feliciteert JMW, al 75 jaar een steun voor velen.
Met volle kracht vooruit, op naar de honderd!

mr L.E. Visserhuis

Gefeliciteerd JMW met jullie 75-jarig bestaan. Wij hopen dat jullie ook in de komende jaren door zullen gaan met het ondersteunen van Joodse mensen met een hulpvraag. Verder wens ik dat wij ook de komende jaren doorgaan met de prettige samenwerking!

Cefina

Het bestuur van Cefina wenst het eveneens 75 jaar jonge JMW nog heel veel succesvolle jaren met het bevorderen van een zelfbewuste en bloeiende Joodse gemeenschap in Nederland!

Israëlactie

Met respect voor jullie eerbiedwaardige leeftijd zeggen wij, als 68-jarige: "Mazzeltov, JMW, met jullie 75e verjaardag! L'chaim en voorlopig tot de volle 120!"

Elah

75 jaar JMW! Jullie vrienden bij Elah genieten enorm van de samenwerking en hopen dat jullie nog lang blijven klaarstaan voor de Joodse gemeenschap in Nederland.

Mr. dr. Albert Büchenbacher (1902- 1952) , de belangrijkste voorvechter voor het tot stand komen en voortbestaan van JMW

1946

Oprichting JMW voor "de coördinatie, bevordering en uitoefening van de gehele sociale zorg voor Joden in Nederland".

1949

Statuutverandering waardoor JMW ook actief ging opkomen voor "Joden, Joodse organisaties en corporaties, die het slachtoffer zijn geworden van vervolging, verdrukking en achteruitstelling". Ook gezinsverzorging en thuiszorg vallen vanaf nu onder JMW.

1956 JMW

zorgt voor opvang van Joodse vluchtelingen uit Hongarije en Egypte.

1973

Wet Uitkeringen Vervolgings-slachtoffers 1940-1945 (WUV) van kracht. Mede als gevolg van de acties die gevoerd waren door de maatschappelijk werkers van JMW. JMW verwerkt de aanvragen door middel van sociale rapportages. (Tot op heden kan men aanvragen)

Locatie De Lairessestraat

1976

Verhuizing van het JMW hoofdkantoor naar de Lairessestraat 145-147 in Amsterdam.

1948

JMW begint als maatschappelijk werk instelling met 20 medewerkers in de Johannes Vermeerstraat in Amsterdam.

1955

Op initiatief van JMW wordt de Commissie Schadevergoeding Duitsland opgericht die in 1957 wordt omgezet in de Stichting Jokos.

Vanaf 1968

werd het sociaal cultureel clubwerk in Amsterdam voor ouderen, door JMW uitgevoerd. Deze club, Beth Simcha, was vanaf 1972 gevestigd in de Lairessestraat 13.

1973

Eerste keer Pesach in Lunteren. Nadat in 1972 het Joods Herstellings- en Vakantieoord (JHV) te Den Dolder werd gesloten, zorgde JMW dat rond Pesach en in de zomer het Landhuis Lunteren door de Joodse gemeenschap gebruikt kon worden.

1976

Oprichting van de vrijwilligersorganisatie.

1978

Fusie van JMW met de gefusioneerde Joodse instellingen voor kinderbescherming, waardoor de grotendeels opgeheven Joodse jongerenhuizen en weeshuizen onder JMW kwamen te vallen en JMW zich mede op jeugdwelzijn ging richten.

Groepsreis van Beith Simcha naar Israel in 1980

'Ons Landhuis' in Lunteren

Benjamins door
de jaren heen

JMW 75 jaar

1990

JMW-infokrant voor naoorlogse generatie, die een paar jaar later uitmondde in De Benjamin en uitgroeide tot het best gelezen blad in Joods Nederland.

Logo Het Ondergedoken Kind, door Otto Treumann

1990

Begin van de vele Woudschoten conferenties voor de naoorlogse generatie.

1992

Congres *Het Ondergedoken Kind*.

2000

Uitgave sociaal-demografisch onderzoek: Joden in Nederland anno 2000

2000

Symposium Welzijn of niet zijn - JMW voert strijd voor haar bestaan.

Opening Lev met Frits Barend

2015

Opening LEV, het ontmoetingscentrum voor 60+ in Buitenveldert.

2018

Verhuizing naar Buitenveldert, JMW verlaat de Lairessestraat en vestigt het hoofdkantoor in het deel van de stad met een grote Joodse aanwezigheid.

1988

Oprichting Samenlevingsopbouw en institutionalisering groepswork.

1989

Opvang en begeleiding bij asielaanvragen van vluchtelingen uit de voormalige Sovjet Unie.

1995

Congres *Over zwijgen gesproken – Bouw een Brug naar de Toekomst*, generaties in gesprek.

1998

Start opbouwwerk voor Israël's, Tsavta

Jom Tsavta 2014

2005

Start van het jaarlijkse brievenproject. Joodse ouderen wisselen brieven uit met middelbare scholieren over hun ervaringen. Met als climax de presentatie van een boek met de briefwisseling in de Hollandsche Schouwburg.

2018

De afdeling thuiszorg van JMW gaat over naar Cordaan. JMW blijft betrokken bij trainingen en Joodse invulling voor de medewerkers.

2020

Oprichting Freyda, het initiatief dat zich richt op jongeren.

Brievenproject foto met het boekje

JMW Gefeliciteerd!

CIDI

Mazzeltov! CIDI hoopt op nog vele jaren van prettige samenwerking met JMW, ten behoeve van Joods Nederland. Ga door met het goede werk en behoud het vermogen om relevant te blijven!

Cheider

Het Cheider wenst JMW een van harte mazzeltov met deze bijzondere mijlpaal. JMW heeft vele mensen en organisaties, waaronder het Cheider, geholpen in woord en daad. Wij wensen JMW toe dat zij dit bijzondere werk nog in lengte van jaren zullen uitvoeren!

Vbv

75 jaar gedragen door de Joodse gemeenschap als vierde kerkgenootschap zonder oordeel. Onmisbaar als vangnet en vertrouwen. Felicitaties namens het VBV.

Crescas

Een relatie tussen een 22- en 75-jarige? Dat kan! Crescas en JMW organiseren samen mooie, leerzame en plezierige evenementen – gefeliciteerd, JMW, met je 75ste verjaardag!

Nationaal comité 4 en 5 mei

Het Nationaal Comité 4 en 5 mei feliciteert JMW met het bijzondere jubileum.

JBO

Directie, Bestuur en RvT van Joods Bijzonder Onderwijs wensen Joods Maatschappelijk Werk mazzeltov met het 75-jarig bestaan.

BLeW

Namens Stichting Bij Leven en Welzijn wensen wij JMW van harte mazzeltov met hun 75-jarig bestaan.

Transgender Netwerk Nederland feliciteert JMW met haar 75-jarig jubileum. We zijn blij dat we komende jaren samen met JMW de empowermenttrainingen *Overal Jezelf Kunnen Zijn* kunnen geven aan onze gemeenschap.

Nederlandse Verbond voor Progressief Jodendom

JMW als inclusieve organisatie voor de Joodse gemeenschap in de breedste zin vinden wij van onschatbare waarde voor zovelen die hun weg zoeken in het Joodse leven. Van harte gefeliciteerd en nog vele jaren gewenst!

Bendigamos

Bendigamos feliciteert JMW met 75 jaar geweldige inzet voor de Joodse gemeenschap met veel nesjomme. Tot veel meer dan 120 gewenst!

Professioneel, modern en inclusief

Hoe het opzetten van JMW bevochten werd

TEKST BART WALLET

Joods Maatschappelijk Werk is onbetwist een sterk merk: een household-name onder Nederlandse Joden. De organisatie, die de breedte van Joods Nederland bestrijkt, is moeilijk weg te denken. In de naoorlogse geschiedenis duikt JMW voortdurend op. Maar hoe kwam JMW tot stand en wat verklaart dat de organisatie zich 75 jaar lang onmisbaar heeft weten te maken? Een beknopte terugblik.

Op 28 november 1946 was het zover: de Stichting Joods Maatschappelijk Werk werd opgericht. Dat was plotseling snel gegaan. Twee maanden daarvoor, op 29 september, was een eerste vergadering bijeengeroepen om de oprichting van een overkoepelende Joods-maatschappelijke organisatie te bespreken. Tal van leidende figuren uit de Joodse gemeenschappen waren daarbij aanwezig. Bevlogen door de naoorlogse wederopbouwgeest besloten ze snel door te pakken en in korte tijd was het zover: JMW was opgericht.

Armenzorg

Toch kwam de oprichting van JMW niet helemaal onverwacht. Al voor de oorlog werd regelmatig aangedrongen op modernisering van de Joodse sociale zorg en klonk de roep om professioneel Joods maatschappelijk werk. Dat had alles te maken met de vooroorlogse situatie. In 1912 was een nieuwe Armenwet van kracht geworden waarin bepaald werd dat sociale zorg primair de taak was van religieuze gemeenschappen. De protestantse kerken zorgden voor de protestantse armen en behoeftigen, de katholieken deden dat voor eigen kring – en zo dienden ook de joodse gemeenschappen in de noden van hun eigen zorgbehoeftigen te voorzien. Het burgerlijke armbestuur, een instelling die iedere stad of gemeente kende, diende de zorg voor niet-religieuze armen op zich te nemen en zou bijspringen als de religieuze armenzorg tekortschoot. Dit zorgde voor een situatie waarbij een grote verantwoordelijkheid bij lokale Joodse gemeenten lag. Elke Joodse gemeente had een Nederlands Israëlitisch

Armbestuur dat voor de eigen armen, zieken en gehandicapten moest zorgen. Zeker in grote Joodse gemeenten met relatief veel armen was dit een zware last.

“Tot daadwerkelijke samenwerking en modernisering kwam het echter nog niet.”

In Amsterdam gaf het NIA slechts vijftig cent per week aan behoeftige gezinnen, terwijl het Portugese armbestuur zelfs helemaal geen vaste ondersteuning gaf. Met Pesach werden matzes uitgedeeld en als het een erg koude winter was, konden extra kolen verschaft worden. Daar bleef het vaak bij, waardoor het burgerlijke armbestuur sowieso een flink deel van de zorg en ondersteuning moest overnemen.

Ondertussen kwamen wel allerlei initiatieven op van Joodse filantropen en verenigingen die het verschil probeerden te maken. Zo was de Joodse Vrouwenraad een drijvende kracht in de roep om modernisering van de Joodse sociale zorg. In de Bond van Joodsche Instellingen van Weldadigheid en Sociale Voorzorg troffen veel joodse sociale organisaties elkaar en probeerden ze hun beleid op elkaar af te stemmen. Tot daadwerkelijke samenwerking en modernisering kwam het echter nog niet.

Johannes Vermeerstraat Amsterdam, de daar gevestigde Joodse instellingen hangen de vlag uit bij de oprichting van de staat Israël in 1948, fotocollectie JHM

Zelforganisatie

Na de bevrijding waren praktisch alle overlevende Joden afhankelijk geworden van hulp. Die kwam opnieuw niet primair van de overheid, maar werd zelf georganiseerd. Vanaf de bevrijding van het zuiden van het land in 1944 waren op allerlei plekken nieuwe Joodse organisaties opgericht. Alle oude vertrouwde organisaties, inclusief de armbesturen, waren juridisch geliquideerd door de bezetters.

De nieuwe organisaties ontwikkelden een brede agenda: onderlinge sociale en financiële zorg, hulp bij het opsporen van vermiste familieleden, organisatie van

religieuze diensten en zorg voor opgedoken kinderen zonder ouders. De in Eindhoven gevestigde Joodse Coördinatie Commissie groeide uit tot de belangrijkste organisatie. Na de bevrijding van het noorden van het land verhuisde de JCC naar Amsterdam en werd daar het nieuwe landelijke dakverband dat de wederopbouw van het Joodse leven stimuleerde.

De sociale en maatschappelijke zorg die de JCC bood, werd gedaan door vrijwilligers – beter gezegd, door lotgenoten. Overlevenden hielpen elkaar, boden opvang, zochten samen naar rechtsherstel en huilden bij elkaar uit. De sociale afdeling van de JCC werd een van de belangrijkste onderdelen en veel Joden klopten er niet tevergeefs bij aan voor hulp en ondersteuning.

Omdat iedereen berooid was, was buitenlandse hulp onontbeerlijk. Al in een vroeg stadium hielpen kringen van Nederlandse Joden die naar Engeland en de Verenigde Staten waren gevlucht. Spoedig kwamen daar grote organisaties bij, de Amerikaans-Joodse hulpverleningsorganisatie American Jewish Joint Distribution Committee en het Britse Jewish Relief Fund. Zij verschaften de budgetten voor de wederopbouw van Joods Nederland en zorgden in totaal voor zo'n miljoen gulden.

"Greep op de Joodse bevolking niet verliezen."

Met het geld kwam ook expertise: de buitenlandse organisaties drongen sterk aan op professionalisering van de zorg. De omschakeling diende gemaakt te worden van een vrijwilligersorganisatie naar een professionele organisatie met goed opgeleide maatschappelijk werkers.

Een nieuwe start

De oprichting van JMW als voorzetting van de sociale afdeling van de JCC in 1946 beoogde precies dat: professionele hulp. De vooroorlogse roep om modern Joods maatschappelijk werk zou eindelijk ingelost worden. Dat stuitte echter wel op een probleem. De oude armbesturen werden gaandeweg ook weer opgestart en die wilden op traditionele voet verder. Dat zou betekenen dat de kleine gemeenschap van overlevenden te maken bleef houden met een sterk verkaveld zorglandschap, met in iedere plaats en iedere Joodse gemeente andere regels, weinig professionaliteit en geen aandacht voor Joden die geen lid van een religieuze gemeente waren.

Dat streed met de visie van de JCC, dat de beslissende stoot gaf tot de oprichting van JMW.

Breder in de Nederlandse samenleving speelde precies hetzelfde debat. De stichting Nederlands Volksherstel, voortgekomen uit het verzet, wilde ook toewerken naar een moderne organisatie van zorg en welzijn met een brede, inclusieve agenda. Zij stuitte daarbij op tegenstand van de kerkelijke diaconieën, die vreesden hierdoor de grip op de bevolking te verliezen. De Nederlands-Israëlitische Armbesturen zaten daar niet anders in: ook zij wilden hun greep op de Joodse bevolking niet verliezen.

Het gevolg was een impasse die twee jaar duurde. Pas in 1948 kwam er duidelijkheid: de armbesturen accepteerden het bestaan van JMW, de religieuze gemeenten kregen inspraak in het beleid, maar de 'ongebonden Joden' zouden ook tot de doelgroep behoren. De inclusieve agenda had gewonnen en de vooroorlogse roep om modernisering werd nu ingelost. Per 1 september 1948 nam JMW alle sociale functies van de JCC definitief over. De financiering zou niet langer uit Amerika komen, maar worden voorzien door de deelnemende organisaties en uit een nieuwe fundraisingsorganisatie: Cefina.

Malkah Weinman-Polaczek

JMW kreeg een eigen kantoor in de Johannes Vermeerstraat in Amsterdam, waar tal van Joodse organisaties zich vestigden. In hetzelfde pand kwam ook de opvolger van het Nederlands-Israëlitisch Armbestuur van Amsterdam, de Nederlands-Israëlitische Instelling voor Sociale Arbeid. De bedoeling was dat er intensief samengewerkt zou worden, waarbij JMW de belangrijkste hands-on taken op zich zou nemen.

"Een centrale samenbindende rol."

Dat de moderniseringsagenda serieus werd genomen, bleek uit de benoeming van Malkah Weinman-Polaczek als adjunct-directeur van JMW. Temidden van allerlei mannen met vooral een bestuurlijk profiel, kwam zij echt uit het werkveld met een indrukwekkende cv. Zij had voor de oorlog in Wenen gewerkt in het Städtisches Jugendamt en runde in Theresienstadt een weeshuis. In 1946 had ze een beurs gekregen van de National Council of Jewish Women in the United States om twee jaar te studeren aan de New York School of Social Work van Columbia University.

Malkah Weinman-Polaczek,
foto United States Holocaust Memorial Museum

Ze kwam in 1948 naar Amsterdam met duidelijke ideeën over hoe modern maatschappelijk werk eruit moest zien: alles moest gebaseerd zijn op solide wetenschappelijk onderzoek en naast individuele zorg diende er ook veel aandacht te zijn voor 'social group work'. JMW zou daarmee veel verder gaan dan de ouderwetse armenzorg en een centrale samenbindende rol gaan vervullen voor de bredere Joodse gemeenschap.

Dat JMW Weinman-Polaczeks visie ook echt kon uitvoeren, had mede te maken met de bredere maatschappelijke context. Inmiddels hadden restauratieve krachten het politieke pleit gewonnen en was de samenleving 'herzuild'. De oude schotjesgeest was teruggekeerd. Maar daarmee ook de principiële mogelijkheid voor religieuze minderheden om hun eigen instellingen te hebben. JMW profiteerde daar volop van. De opbouw van de verzorgingsstaat die daarna plaatsvond, maakte gebruik van de bestaande verzuilde structuren. JMW kon daarin de specifieke zorg voor Joods Nederland positioneren en wist daarmee de toekomst van de moderne en inclusieve Joodse sociale zorg veilig te stellen. •

Twée medewerkers

Heel kort en heel lang bij JMW

TEKST WOUTER VAN DER SCHAAF FOTO'S PATRICK STERNFELD

“Mensen werken hier bij JMW óf heel kort, of ze werken hier zéér lang. Ik behoor bij de tweede groep,” zegt Manja Pauka. Haar collega Lea Muller vult haar naadloos aan: “Ik werk hier nog niet zo lang, twee jaar, maar heb het hier reuze naar mijn zin, dus een snelle vertrekkers ben ik zeker niet.”
Twée medewerkers aan het woord over hun 75-jarige JMW.

Manja
Pauka

Manja werkt bijna veertig jaar bij JMW en heeft nog twee jaar te gaan tot aan haar pensioen. “Ik heb onlangs afscheid genomen van mijn werkzaamheden als maatschappelijk werker en mediator. Maar gelukkig heb ik de komende jaren nog heel wat andere interessante taken te

vervullen. Want JMW blijft een organisatie in ontwikkeling. Er komen nieuwe taken en opdrachten bij. Dat geeft zeker dynamiek.”

Ook Lea heeft de afgelopen twee jaar al een aantal veranderingen en verschuivingen meegemaakt. “Ik kwam hier als medewerker in dienst om de NS-gelden te helpen regelen. Veel gesprekken voeren met mensen. En ik merkte meteen: JMW geeft de ruimte om de tijd te investeren in de cliënten die nodig is. Het gaat hier om de mens achter de cliënt,” zegt ze. “Ik kwam binnen op een werkerterrein dat ik niet kende. Want mijn eigen opleiding is die van beeldend therapeut. Hulpverlening niet via woorden, maar via expressie.”

De opleiding van Manja was aan de Sociale Academie in Amsterdam. Na een korte tijd in Neede te hebben gewerkt als sociaal-cultureel werker, zag ze een advertentie voor maatschappelijk werker bij JMW. “Dat klikte meteen. Nog diezelfde dag was ik aangenomen.” Manja bevestigt de opmerking van Lea: “Bij JMW nemen we de tijd voor de mensen en helpen we ze verder. Want uiteindelijk gaat het erom dat mensen bij ons vertrouwen zoeken en dat daadwerkelijk ook vinden.”

Naoorlogse generaties

Bij de huidige vernieuwingen behoort ook een versterkte focus op de tweede naoorlogse generatie. Onderzoek heeft aangetoond dat er duidelijk behoefte bestaat aan ondersteuning. “We zien een nieuwe groep cliënten die zich aanmeldt en we willen juist voor hen een goed aanbod leveren.” Manja gaat verder: “Ik merk dat dit een terrein is dat speciale eisen stelt en daarom ook is ervaring vereist. Het is belangrijk dat JMW die kennis en ervaring in huis heeft. En, minstens zo belangrijk, die ervaring en kennis met andere organisaties en instellingen wil delen.”

“De verhalen die ik als jong medewerker hoorde waren intens en indringend.”

Manja en Lea onderstrepen dat JMW in veel opzichten een unieke organisatie is. Manja: “We hebben hier veertig

werknemers in dienst. Dat is op zich niet veel, maar met z'n allen bestrijken we in ons aanbod een heel breed terrein aan diensten. En dan ook nog eens op heel veel plekken in Nederland." In sneltreinvaart noemen ze Lev, Joodse activiteiten, maatschappelijk werk, mediation, rapportages van oorlogswetten, aanvragen voor diverse fondsen en 'levensverhalen in beeld'. Het is maar een greep.

Manja: "En het mooie is dat er binnen JMW altijd kansen zijn om nieuwe initiatieven te ontplooien." Lea: "Zo is het voor mij nu mogelijk om meer te kunnen doen met mijn opleiding tot beeldend therapeut, omdat cliënten daar behoefte aan hebben."

Menselijke verhalen

"Met het noemen van vernieuwingen zie je ook dat het werk inhoudelijk is verschoven," merkt Manja op. "Toen ik hier begin jaren tachtig begon, kreeg ik te maken met de WUV-aanvragen. Daarvoor moesten rapportages worden opgesteld. De verhalen die ik als jonge medewerker hoorde waren intens en indringend. Vaak verhalen die vervolgden en slachtoffers voor de eerste keer vertelden. Dat maakte diepe indruk, ze lieten me niet los. Dat heb ik ook wel eens als belastend ervaren. Maar het was belangrijk werk waar we ons als JMW voor zeer lange tijd aan hebben verbonden."

Het zijn de menselijke verhalen die bij hen allebei de diepste indruk achterlaten. "Een van de eerste NS-aanvragen waar ik mee te maken kreeg was van een man met zo'n bijzonder verhaal dat het mij nog heel lang bij bleef," merkt Lea op. "Het was voor mij meteen een *eye opener* wat een organisatie als JMW voor mensen betekent."

"Openheid is zeker een positieve verandering."

Als werknemers in deze sector hebben ze - ook bij JMW - te maken met een steeds sterker wordende verantwoordingscultuur. Lea lacht wanneer Manja vertelt hoe die eerste rapportages en registraties in de tachtiger jaren er uitzagen. Een korte tekst op een paar formulieren. "Dat is nu wel anders", zegt ze.

"Nu moet élk contact worden vastgelegd. Zelfs het inspreken van een voicemail valt onder 'contactmoment' en moeten we dus invoeren. Voordeel is wel dat mijn collega's direct kunnen zien hoe het contact met de

cliënt is verlopen. Nadeel is dat het veel tijd in beslag neemt en dat het nogal subsidie gedreven is. Een andere ontwikkeling is dat de cliënten zelf hun dossier kunnen inzien," zegt Lea.

"Daar was in mijn begintijd nog discussie over", vult Manja aan. "Dus die openheid is zeker een positieve verandering."

Thuisgevoel

Terugblikken en vooruitkijken, Manja met haar veertig dienstjaren en voor Lea de vraag wat maakt dat ze bij JMW blijft. Lea: "Hier werken betekent dat het geen moment stil is. Het is een heftig clubje. En in het begin was dat soms ook wel eens intimiderend. Al die mensen met zoveel ervaring en betrokkenheid. En meningen. Het zorgde er ook voor dat ik veel geleerd heb, dat ik kon groeien. Ik voel me hier thuis."

Allebei benadrukken zij dat JMW het 'huis' is waar heel Joods Nederland samenkomt. In al zijn diversiteit een rijkgeschakeerde gemeenschap. Manja: "Dat vereist van ons als medewerkers dat wij een open blik moeten hebben naar alle kanten. Het gaat altijd om mensen. Het persoonlijke staat voorop. Pas dan kan je veel voor mensen betekenen. En juist dát maakt het werken hier zo boeiend." •

Lea Muller

Krantz in space

TEKST FERRY BIEDERMANN

Rabbi Shlomo Krantz was aan het genieten van een welverdiende rustiger periode na de hectiek van de Hoge Feestdagen. Het was het mooiste moment van het jaar op veel manieren maar professioneel ook wel een uitputtingsslag. Hij was schor en zijn handen deden pijn van het schudden, iedereen leek geobsedeerd met elkaar stevig te knijpen, ook al mocht het nog niet echt. Met een zweem van heimwee dacht hij aan het contactloze coronatijdperk.

De verwarming stond al aan in zijn werkkamer en het voelde knus met een kop thee. Krantz keek er net weer naar uit om weer de Talmoeid in te duiken en zich te kunnen verliezen in een paar uur studie toen de telefoon wereed rinkelde. Hij keek op zijn scherm en zag met een kreun dat het om een van de belangrijkste bobo's ging van de gemeenschap. Met een zucht nam hij op.

“Het is een hele eer eigenlijk, en laten we eerlijk zijn, het is toch ook waar we je voor betalen.”

“Krantz goedemorgen,” klonk het. “Je bent zeker weer een beetje aan het niksen deze tijd van het jaar? Jaja, ik ken dat.” Krantz pruttelde wat tegen, over het altijd druk hebben, de sjoeldiensten gaan door en studie is ook belangrijk, maar de bobo was niet geïnteresseerd. “Afiyn, ik heb een klusje voor je. Nou ja, het is een hele eer, eigenlijk, en laten we eerlijk zijn, het is toch ook waar we je voor betalen.” Krantz begon een tegenwerping te maken, dat Chanoeka er ook al snel aankwam, maar het zette geen zoden aan de dijk.

“Volgende maand wordt Rotsteiger 75, je weet hoe belangrijk die man is, een steunpilaar van de gemeenschap. Wat heeft hij allemaal wel niet gedaan voor ons, hij is een echte ouderwetse filantroop. We geven een feest en ik wil dat jij een droosje doet.”

Het schoot Krantz weer te binnen. Een paar dagen geleden was er een met gouden letters bekladde enveloppe in de bus gevallen met een uitnodiging voor een groot feest in een protserig hotel in het centrum dat voor het laatst in de jaren zeventig trendy was geweest. Krantz had het al op zijn stapeltje bedankt-maar-nee-dank-je gelegd. Hij had

niets met Rotsteiger, die alleen met geld had gesmeten en verder eigenlijk nooit iets had gedaan.

“Uch, uch, zoals je hoort is mijn stem nog steeds niet beter. Ik moet langere tijd rust houden,” probeerde Krantz tevergeefs. De bobo wilde er niets van weten: “Onzin, desnoods lees ik het voor, maar jij bent de enige die zoiets kan schrijven.”

“Vreemd om zoveel aandacht te geven aan een 75-jarige terwijl William Shatner, die negentig is, net de ruimte in is geschoten?”

Krantz dacht er nog over om in discussie te gaan en uit te leggen dat hij weinig positiefs wist te zeggen over een handige sjacheraar die iedereen voor zijn karretje wist te spannen en jarenlang op behoorlijk behoudende manier de scepter had gezwaaid in een aantal instellingen. Maar hij wist dat hij daar weinig mee zou bereiken bij de bobo. Hij pijnigde zijn hoofd

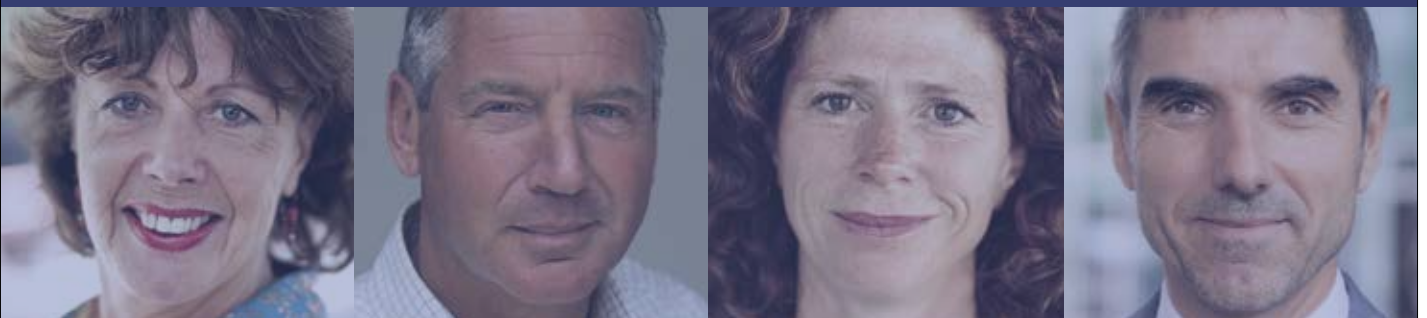
“Eh, 75 jaar, dat is toch niet zo oud?” begon hij maar. “Zeker niet voor een Jood. Staat het niet een beetje vreemd voor ons om zoveel aandacht te geven aan een 75-jarige terwijl William Shatner, die negentig is, net de ruimte in is geschoten? Dat is pas een leeftijd, en wat heeft die man wel allemaal niet bereikt. Daar steekt Rotsteiger dan toch een beetje bleekjes bij af. We kunnen het beter wat minder opzichtig vieren, vind je niet?”

Het bleef even stil aan de andere kant van de lijn. “Willam Shatner, wie is dat?” klonk het beduusd. Krantz zag zijn kans: “Captain Kirk van Star Trek, dat weet je toch nog wel? Hij is zo Joods als maar kan, wereldberoemd en net met die raket van Bezos in de ruimte geweest.”

Het bleef weer even stil aan de andere kant, toen bromde de bobo. “Krantz, praat geen onzin man. Schrijf gewoon een van je ingetogen lofredes en dan zorg ik dat iemand die op het feest voorleest. Shatner, pfft. Als ik die man niet ken, dan kent niemand hier hem.”

Krantz legde zijn telefoon moedeloos neer. Er zat maar een ding op: Rotsteiger er van overtuigen om zijn 75e verjaardag aan boord van een raket vol ruimtetoeristen te vieren. De man was hypercompetitief, als hij over de ruimtereis van Shatner hoorde, zou hij er wel eens voor kunnen gaan. •

Blik op 75 jaar

Met oog voor het verleden, blik gericht op het heden en de focus op de toekomst, maakten we een vierdelige JMW podcast serie.

Aflevering herkenning met Margalith Kleijwegt, journaliste bij De Groene Amsterdammer en o.a. auteur van het boek Verdriet en Boterkoek. Hoe komt het dat je je soms in een wildvreemde met een gedeelde achtergrond kan herkennen?

Aflevering cultuurspecifieke zorg en hulpverlening met Marcel Levi, hoogleraar interne geneeskunde en voorzitter van de NWO. Waarom is het eigenlijk zo belangrijk dat er kennis is van de culturele en historische achtergronden van een cliënt of patiënt?

Aflevering Joods leven met Barbara Barend, journaliste, schrijfster en uitgever van Helden Magazine. Hoe ziet Joods leven eruit? Welke bewuste en onbewuste keuzes worden gemaakt en waarom?

Aflevering erkenning met Paul Blokhuis, demissionair staatssecretaris bij het ministerie van VWS. Wat betekent zien en gezien worden voor de volgende generaties? En welke rol kan de overheid daarin spelen?

Beluister de afleveringen van de podcastserie op www.joodswelzijn.nl, op Spotify of via Youtube!

Mediene vs Mokum?

JMW buiten Amsterdam

TEKST KARIEN ANSTADT

Het hoofdkantoor van JMW heeft altijd in Amsterdam gestaan en dat heeft soms wel tot het gevoel geleid dat de gebieden buiten Mokum, de mediene, er bekaaid af zouden komen. Maar in het eerste artikel van de statuten van JMW van 25 februari 1947 stond: Het doel van de stichting is de coördinatie, bevordering en uitoefening van de gehele sociale zorg voor de Joden in Nederland. Heel Nederland dus.

Tijdens de eerste naoorlogse jaren bleef Amsterdam centraal staan in de zorgverlening. Dat had vooral te maken met de veronderstelling op grond van cliëntencontacten dat tachtig procent van de doelgroep in de hoofdstad woonde. Wat de veronderstelde resterende twintig procent betreft namen Den Haag en Rotterdam een belangrijke plaats in. Dat be-

ne aantallen die een beroep deden op JMW en die werden bezocht vanuit Amsterdam, of kwamen naar Amsterdam toe. In feite woonde ruwweg de helft van het aantal Joden in Amsterdam en de helft in de mediene. In de mediene was JMW echter nog niet zo bekend en de afstand tot kantoor Amsterdam om meerdere redenen groot. Halverwege de jaren vijftig werd door het bestuur geconstateerd dat aanvragen vanuit de mediene toenamen en dat het van belang was dat maatschappelijk werkers ook op andere plekken in het land kantoor zouden houden. Het belangrijkste kantelpunt was echter de invoering van de Wet Uitkering Vervolgingslachtoffers in 1973 waarvoor JMW de rapportages ging verzorgen. Vanuit het hele land deden Joden een beroep op deze wet waardoor zij contact kregen met JMW.

Deze kennismaking mondde vaak uit in nieuwe hulpvragen, waarmee het echt duidelijk werd dat er regionale kantoren moesten komen. En zo geschiedde: in 1975 waren er JMW-kantoren in Arnhem, Eindhoven, Enschede, Groningen, Den Haag en Rotterdam. In 1991 kwam er tenslotte ook nog een kantoor in Middelburg.

Koffieochtenden en cultuur

Wie waren die Joden die in de mediene woonden? Van de kleinere Joodse gemeenschappen van voor de oorlog hadden velen het niet overleefd. Tegelijkertijd waren degenen die in de mediene ondergedoken hadden gezeten daar soms blijven wonen. Dat gold ook voor de kinderen die wees waren geworden en in een niet-Joods milieu terecht waren gekomen. Het besef Joods contact te missen, kwam bij velen pas later.

Het antwoord van JMW op dit gemis kwam in de loop van de jaren tachtig op gang met vriendschappelijk huisbezoek door vrijwilligers, de organisatie van huiskamerbijeenkomsten en de oprichting van de afdeling Samenlevingsopbouw. De vele Joodse vrijwilligers die zich overal in het land met enthousiasme inzetten, maakten het mogelijk een Joods sociaal netwerk te creëren met koffieochtenden en Joods-culturele activiteiten.

“Verbaasd als er dichtbij
toch nog andere Joden
bleken te wonen.”

Huidig
bezoekadres
JMW Arnhem,
foto Esther
Scholtens

tekende niet dat er geen zorg werd verleend aan Joden die verspreid in de provincie woonden, maar dat ging om klei-

JMW kantoor Groningen in de jaren 70

“Mogelijkheid om uit isolement te treden.”

Leden van de Joodse naoorlogse generatie gingen zich ook zelf actief inzetten in de regio waar zij woonden met hulp van de opbouwwerkers van JMW. Ze grepen enthousiast de mogelijkheid aan om uit hun isolement, waarvan juist in de mediene sprake was, te treden. Zo ontstonden in

Zo ontstonden club Sjalom in Groningen, Sjemoe'ot in Heerenveen, Bejachad in Den Bosch, Chaweroet in Zeeland, Schmoezen in Den Haag en groepen in nog vele andere plaatsen in de mediene.

De vrijwilligers op hun beurt, konden voor begeleiding terecht bij de opbouwwerkers van JMW. Voor Joden die niet aangesloten waren bij een kerkgenootschap betekende het veel om andere Joden te ontmoeten en op een laagdrempelige manier samen de feestdagen te vieren. Men was soms verbaasd als er dichtbij toch nog andere Joden bleken te wonen.

Herkenning en erkenning

Met het volwassen worden van de babyboomers bleek de oorlog ook bij hen vaak psychische schade te hebben aangericht. In een artikel van Helene Weijel in de Haagse Post (1981), getiteld De kinderen van het KZ-syndroom, herkenden velen zich. Joodse medewerkers bij JMW van de babyboom generatie maakten zich hard om zich ook voor deze groep, hun groep, in te zetten. De gebleken behoefte aan contact met lotgenoten leidde tot het aanbod van gespreksgroepen die begeleid werden door groepswerkers van JMW. Niet alleen in Amsterdam maar ook in Groningen, Arnhem, Breda, Den Haag en Rotterdam.

Velen zullen zich ook de congressen en bijeenkomsten herinneren in de jaren negentig in Woudschoten, bijgewoond door babyboomers uit het hele land. De gevleugelde woorden werden erkenning en herkenning. De bijeenkomsten vormden het startpunt van de emancipatie van deze groep, die nu ook oog kreeg voor de positieve aspecten van het Jodendom, voor Joodse cultuur in de breedste zin.

de jaren negentig de Joodse cafés als laagdrempelige ontmoetingsplekken: Joffie in Arnhem, Modie'ien in Groningen, Lechaim in Utrecht, Mazzel in Rotterdam, B'nei Ha-Polder in Almere en Tsedaka in Gouda. Hier kon men in gezellige, veilige sfeer nieuwe contacten leggen, eigen vragen en ideeën over Joodse identiteit met elkaar uitwisselen, elkaar steunen en nieuwe initiatieven ontplooiën.

JMW
kantoor
Eindhoven
in de jaren
zeventig

Leegloop of terugkeer?

Een paar decennia hebben al die activiteiten in een behoefte voorzien. Zoals bekend is het leven echter niet statisch, maar constant in beweging, en dat geldt ook voor de Joodse gemeenschap. Een bloeitijd heeft een beperkte duur en behoeften veranderen vaak na vervulling. Zo behoren de cafés tot het verleden evenals een aantal clubs in de mediene. De Joodse gemeenschap verandert, mensen worden ouder, jongeren hebben andere wensen, men ontmoet elkaar via sociale media. JMW zal proberen te blijven inspelen op nieuwe behoeften en ontwikkelingen.

En hoe zal het in de toekomst in de mediene gaan? Een tijd lang was er een leegloop van jonge mensen naar de Randstad, zodat in de mediene voornamelijk oudere Joden woonden. Zal die ontwikkeling zich voortzetten nu er geen betaalbare woning meer te vinden is in de Randstad? Of zullen jongere Joden weer naar de mediene trekken als ze een gezin willen stichten? De tijd zal het leren. •

Mijn leven

Chella Beerda-van Praag, 82 jaar, geboren in Amsterdam, woont in Apeldoorn, weduwe, drie zonen en twee kleinkinderen.

TEKST JOLAN TOFF FOTO PATRICK STERNFELD

JMW

Zo'n 35 jaar geleden, nadat mijn pleegmoeder was overleden, wilde ik meer over het Jodendom weten en ben naar een maatschappelijk werkster van JMW gegaan. Ik sloot me ook aan bij Hamakor, de Joodse koffiegroep in Apeldoorn. Ik ben daar inmiddels zo'n dertig jaar lid. Ook ben ik vrijwilliger geworden en bezoek veel mensen. Dat doe ik nu zo'n twintig jaar. Het is fijn om hun verhalen te mogen horen. JMW is voor mij een warm bad. Ik heb heel veel steun aan mijn maatschappelijk werker. Als ik problemen heb kom ik bij haar. Je moet het natuurlijk zelf oplossen maar zij helpt me daar geweldig mee.

Leven

In 1942, toen ik drie jaar was, zijn mijn beide ouders gedeporteerd. Een waarschijnlijk goede Duitser kondigde aan dat ze over een uur zouden komen. Mijn moeder durfde niet te vluchten omdat mijn vader er niet was. Toen ze kwamen, in onze woning in de Molukkenstraat, heeft zij mij via het balkon aan de buurvrouw gegeven op het naastgelegen balkon. Die bracht mij naar het Oosterpark waar ik, herkenbaar door een rode strik in mijn haar, door een lange man ben meegenomen. Hij bracht me naar twee boeren in de Haarlemmermeer, de broers Boogaard. Vanuit hun gereformeerde achtergrond vonden ze dat ze dit moesten doen. Kort daarop werd ik ondergebracht bij mijn pleegouders in Nieuw-Vennep met nog een meisje van anderhalf. Een dag later was er een razzia bij beide broers Boogaard waarbij de meeste onderduikers zijn opgepakt. Mijn pleegouders zijn altijd goed voor mij geweest. Vooral mijn pleegvader was een fijne man. Mijn broer Phil die negen jaar ouder was dan ik, was al eerder ondergedoken. Hij werd opgepakt en later vergast. Ik heb de huishoudschool gedaan maar kon mij niet concentreren, ik voelde me dom. Daarna heb ik in

de huishouding gewerkt, in een bejaardenhuis en in een kinderkuis. Vervolgens ging ik in Amsterdam werken in een tehuis voor ongehuwde moeders. De directeur bleek een antisemiet te zijn waardoor ik daar ben weggegaan. Ik kwam toen terecht in het schippersinternaat waar ik de kinderen begeleidde. In 1969 ben ik getrouwd en via Brunssum in Apeldoorn terecht gekomen waar mijn man een baan aangeboden kreeg bij Philips. Hij is twintig jaar geleden overleden. Tot die tijd heette ik Chella van Ingen Schenau, de naam van mijn pleegouders. Als een van de lezers zich mijn geboortenaam herinnert zou ik dat heel graag willen horen want niemand kende mijn echte naam. Daardoor heb ik mogelijk contacten verloren. Zo'n drie jaar geleden ben ik begonnen met het geven van gastlessen op basisscholen. Een paar keer per maand vertel ik in de hoogste klassen over mijn onderduikervaring. Ik vind het heel mooi om te doen. De vragen die de kinderen stellen zijn ontroerend zoals: "Bent u boos op de Duitsers?" of "Bent u verdrietig?". Van de week liep een meisje huilend de klas uit.

Mooiste herinnering

Bij mijn pleegmoeder hing een jurk die rook naar haar parfum, Soir de Paris, een geur die mijn moeder altijd droeg. Tijdens mijn onderduiktijd ging ik vaak in een kast zitten en wikkelde mij in die jurk zodat ik mijn moeder kon ruiken. Ik heb pas geleden weer zo'n flesje gevonden en na bijna tachtig jaar kwam die geur weer terug.

Sport

Vroeger deed ik aan gymnastiek, later fitness. Tot een jaar geleden heb ik yoga gedaan.

Eten

Brussels lof met kaas uit de oven of tuinbonen met tuinkruiden.

Hekel aan

Mensen die het altijd over hun ziektes hebben of uitwijden over de broer van de nicht van de buurvrouw van de overkant. Of mensen die vragen hoe het met je gaat en zeggen “goed zeker”, niet naar het antwoord luisteren maar hun eigen verhaal vertellen.

Joods

Vaak draag ik een Davidster. Soms ben ik er trots op, soms ben ik een beetje bang. Ik heb heel lang van mijn pleegmoeder eigenlijk niet Joods mogen zijn. Ik denk dat zij bang was mij kwijt te raken.

Markt

Mijn vader stond vroeger met een stoffenkraam op de Albert Cuyp. Ik kom nog steeds graag op die markt.

Televisie

Verborgen verleden vind ik een mooi programma en ik

kijk ook graag naar Humberto Tan. Omdat je alleen bent zit je soms verweesd te kijken.

Boek

Het Geschenk van Edith Eger. Zij heeft Auschwitz overleefd en trekt alles naar het positieve. Zij schreef ook “De Keuze”. Hierin is het thema dat je zelf kan kiezen welke kant je op gaat.

Winkels

Ik ben dol op winkelen en op koopjes. Vooral modewinkels, stoffenwinkels en sieraden.

Krant

Ik lees geen kranten, wel volg ik het nieuws op de tv.

Grootste wens

Dat de kinderen gezond mogen blijven en dat er een beetje vrede mag komen.

Uitzicht

Het moet wijds zijn zoals weilanden. Of het uitzicht vanuit mijn raam op een plantsoen met planten en bomen. Een winkelstraat vind ik ook leuk. Ik zou wel op de Albert Cuypmarkt willen wonen ergens op de bovenste etage en dan kijken wie er allemaal langslopen.

Bewondering voor

Mijn moeder die mij heeft weggegeven aan de buurvrouw. Een grotere moederliefde is er niet. Een paar dagen later was ze er niet meer... •

75 Jaar van romances

Liefde via de gespreksgroep

TEKST MARIANNE FUCHS FOTO'S VIA WIL EN MAARTEN

Het begon in een naoorlogse generatie gespreksgroep - JMW heeft er in de loop der jaren honderden georganiseerd. Voor Wil en Maarten uit Amsterdam was die ene wel heel bijzonder. De vonk sloeg over en ze vertellen er openhartig over, maar zonder achternaam.

Maarten (1959) herinnert zich de datum nog precies. “De groep startte op 10 september 1997. Met lood in mijn schoenen ging ik er voor het eerst naar toe, doodeng.” Hij was verwezen door zijn psychotherapeut, waar hij al een tijdje kwam in verband met depressieve klachten. Zijn niet-Joodse moeder was net overleden en van zijn Joodse vader had hij veel oorlogsellende meegekregen.

Trouwfoto
Maarten
en Wil met
Bloeme
Evers

Alles werd hem te zwaar, ook zijn werk als arts. Zoals altijd en overal was Maarten te vroeg. Hij kwam binnen in het JMW-zaaltje en ging als eerste in de kring zitten. Dat bleek een gouden zet, want als volgende arriveerde Wil (1952): “Nerveus kwam ik als tweede binnen en ging naast de man zitten die ik meteen aardig vond,” vertelt ze. “Ik meldde me aan voor de naoorlogse generatie gespreksgroep omdat ik jarenlang voelde dat ik nergens bij hoorde,” zegt Wil. “Toen ook nog mijn huwelijk moeilijk

liep, besloot ik me aan te melden voor een groep. Ik herkende veel verhalen van mijn groepsgenoten. Ook ik heb een Joodse vader en mocht niet openlijk praten over het Joods zijn, dat zou gevaarlijk kunnen zijn. Ik had wel belangstelling voor de Joodse cultuur, maar wist er niets van.”

“Haar entree boorde zich in mijn netvlies.”

Maarten vertelt dat haar binnenkomst direct indruk op hem maakte. “Haar entree boorde zich in mijn netvlies.” Bij de kennismaking hoorde hij dat ze getrouwd was en twee kinderen had. Het verbaasde hem niets, maar een beetje teleurgesteld was hij wel.

Achteraf vertelt Wil dat het niet echt tot haar doorgedrongen was dat Maarten tijdens de kennismaking vertelde dat hij single was.

Ze hoorde wel dat ook hij Joods was van vaderskant. “Ik vond hem wel een sympathieke man, het viel me op dat hij wat gespannen was. Ik vond trouwens alle mensen in de groep sympathiek, maar hij had wel iets extra’s.”

Bij de tweede bijeenkomst was Maarten natuurlijk weer te vroeg; hij hoopte dat Wil opnieuw naast hem kwam zitten. En ja hoor, dat gebeurde ook. Bij alle volgende bijeenkomsten werd het de gewoonte dat iedereen op dezelfde plek ging zitten en zo gebeurde het dat Wil en Maarten altijd naast elkaar zaten. Maarten: “Zo kregen alle bijeenkomsten een onuitgesproken extra toevoeging.”

Steeds samen in de groep

Na tien weken was de groep officieel afgelopen, maar het bleek dat het merendeel van de mensen nog veel met elkaar te bespreken had, dus kwam er een vervolggroep. Vol enthousiasme gaven Wil en Maarten zich daarvoor op. “Er groeide een vriendschap met de hele groep, maar hij werd voor mij toch steeds meer bijzonder. Het was heel fijn om iedere keer naast hem te zitten,” vertelt Wil. “De groep was helaas afgelopen; we hadden veel geleerd en opgestoken, maar ik was niet blij. Gelukkig was er de schrijfgroep, waar je onder begeleiding stukjes uit

Huwelijksdans met stoelen

je leven opschreef en voor moest lezen. Wat werkte dat therapeutisch en helend,” aldus Wil. De groep werd steeds vertrouwelijker en Wil merkte dat ze uitkeek naar de bijeenkomsten, het hoogtepunt van haar week. Buiten de groep zagen Wil en Maarten elkaar nooit. In de groep sprak Wil nooit over haar huwelijk dat op springen stond.

“Eerlijk gezegd vond ik hem toch wel erg leuk.”

Daarna volgde ook nog een avondgroep Joodse Cultuur die werd geleid door Bloeme Evers z.l., waarmee ze een goede band kregen. Een keer na afloop van de groep vertelde Wil aan Maarten dat ze problemen had thuis en dat ze van plan was te gaan scheiden. Hij schrok, wist van niets en probeerde op zijn manier te helpen. “Misschien kan ik een keer met hem praten of helpen een hulpverlener te zoeken,” opperde hij. Maar het huwelijk van Wil was niet meer te redden.

Nooit meer een man

Wil's en haar echtgenoot scheidden en hij vertrok uit huis.

Ze had het idee dat ze nooit meer een man wilde, maar Maarten stuurde haar lieve kaartjes. “Eerlijk gezegd vond ik hem toch wel erg leuk en binnen een paar maanden hadden we verkering.” Ze wilden niet te hard van stapel lopen omdat de kinderen nog moesten wennen aan de nieuwe vriend die tot over zijn oren verliefd was op hun moeder.

Uiteindelijk zijn ze in 2000 getrouwd. Bloeme Evers heeft er tijdens de huwelijksceremonie een Joods sausje over gegoten door te vertellen over de ontdekkingsreis van het bruidspaar en uitleg te geven over allerlei Joodse gebruiken. 's Avonds op het feest speelde tot hun verrassing een klezmerband en werden ze door vrienden op stoelen in de hoogte gehesen, naar Chassidisch gebruik. Natuurlijk waren alle JMW-groepsleden van de partij. Achteraf zegt Wil dat het meedoen aan de groepen haar beste beslissing ooit is geweest. “Niet alleen heb ik daar de liefde van mijn leven ontmoet maar ik voel me niet meer onzeker en weet nu waar ik bij hoor.” Maarten vult haar aan: “We hoeven nergens meer bij te horen want we horen bij elkaar.” Grappend zeggen de twee met allebei een Joodse vader en een niet-Joodse moeder wel eens tegen elkaar: “Samen zijn we een hele Jood.”

Boekenlijst

TEKST FERRY BIEDERMANN

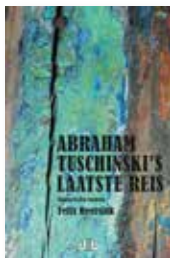
Boeken van Joodse schrijvers en/of over Joodse onderwerpen die bij de redactie zijn binnengekomen of zijn opgevallen. Samenvattingen zijn grotendeels overgenomen van de uitgevers. Een langere lijst is te vinden via benjaminmagazine.wordpress.com

De Hillel Codex – Emile Schrijver

Emile Schrijver, algemeen directeur van het Joods Cultureel Kwartier in Amsterdam en bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het joodse boek aan de UvA, sierde de cover van de Benjamin precies twee jaar geleden. Zijn eerste roman is een razend spannende zoektocht, die de lezer meeneemt achter de schermen van

de internationale wereld van verzamelaars en onderzoekers van joodse kunst en oude manuscripten. Het biedt ook een zeldzame blik in de gesloten wereld van de ultraorthodoxe joodse gemeenschap in de Verenigde Staten. *Prometheus*, ISBN 9789044649307

Abraham Tuschinski's laatste reis – Felix Heersink

Een roman over de Joodse cinema-entrepreneur die nog altijd bekend is van de bioscoop in Amsterdam die zijn naam draagt. Het boek neemt de lezer mee naar het door Rusland bezette Polen van 1886 waar Abraham Tuschinski opgroeit in een armoedig Joods

gezin en op zijn zeventiende uit een dorp vlak bij Lodz emigreert naar Nederland. Hij bouwt hier een imperium op van zeven filmtheaters waarvan een in Amsterdam en zes in Rotterdam, raakt zijn bezit in 1938 weer kwijt en wordt in 1942 gedeporteerd naar zijn geboorteland waar hij bij aankomst in Auschwitz wordt vergast. (verschijnt 4 november).

Uitgeverij de Brouwerij ISBN 9789083114552

Med, Een kookboek – Claudia Roden

Ook Claudia Roden stond op de cover van de Benjamin, in het Pesach 2020 nummer. De absolute koningin van de Joodse keuken heeft op haar 85ste een nieuw kookboek, *Med*. In deze gloednieuwe verzameling van ontspannen recepten vertelt ze je de verhalen van de reizen die ze in haar leven maakte en laat ze de vele en gevarieerde smaken van de Middellandse Zee zien in vele zonovergoten, eenvoudige gerechten die ze het liefst kookt.

Fontaine uitgevers, ISBN 9789464040814

Familiewandeling – Marcel Möring

In *Familiewandeling* duikt Marcel Möring, wandelend door het landschap van zijn jeugd, in het verleden en zoekt hij mensen en gebeurtenissen op die bepalend waren. Voor het eerst openbaart hij zijn familiegeschiedenis, die vooral wordt gekenmerkt door vergeten, vergeten en doorgaan. Vier jaar geleden keerde Marcel Möring terug naar het noorden, waar hij opgroeide. Daar, tussen bos en boerenland, kwamen al rondzwervend herinneringen terug die ver weg en diep verborgen leken.

De Bezige Bij, ISBN 9789403131719

De Nalatenschap – Menachem Kaiser

Als Menachem Kaiser besluit om een huis terug te verdienen dat ooit aan zijn Joodse familie toebehoorde, weet hij niet waar hij aan begint. Zijn grootvader, die de Holocaust overleefde en na de oorlog naar Amerika emigreerde, beet zich decennialang stuk op deze missie. De nalatenschap is een fascinerende zoektocht naar verloren gewaand bezit, naar de betekenis van familie en herinneringen, en naar antwoord op de vraag hoe je recht kunt doen aan de geschiedenis.

Thomas Rap, ISBN 9789400408821

Minjan – Margot Vanderstraeten

In *Minjan* vertelt Margot Vanderstraeten over haar talloze nieuwe ontmoetingen die zij opdeed na het verschijnen van haar boek *Mazzel* tov binnen de orthodox-Joodse gemeenschap. In *Minjan* is Margot Vanderstraeten op haar best: nu eens ernstig, dan weer lichtvoetig tot ironisch maar altijd met oprechte interesse zoekt zij, op haar eigen niet-godsdienstige manier,

verbinding met burens die nabij een zo ander leven leiden. *Atlas Contact*, ISBN 9789045043890 •

Brievenproject om vooroordelen weg te nemen

TEKST FLOOR STÄDLER

In 2005 is het Brievenproject *‘(Niet) van gisteren’* voor het eerst georganiseerd. Het project is destijds bedacht door JMW naar aanleiding van herhaalde nieuwsberichten dat verschillende 4 mei herdenkingen werden verstoord door jongeren. Ook werd er achteraf gevoetbald met kransen van de herdenking.

Deze gebeurtenissen leidden tot grote ontzetting en ook angst bij velen in de Joodse gemeenschap. Het Brievenproject is toen in het leven geroepen om jongeren, met name met een van oorsprong niet-Nederlandse afkomst, en Joodse ouderen met elkaar in contact te brengen.

JMW zet zich al 75 jaar in voor het welzijn van mensen met een Joodse achtergrond in Nederland. Dat doen wij door het aanbieden van maatschappelijk werk en door de activiteiten en evenementen die wij door heel het land organiseren. Zo bieden we ruimte voor ontmoeting, verdieping, verwerking en identiteitsversterking.

‘(Niet) van gisteren’, ook wel het Brievenproject, is hierin een beetje een vreemde eend in de bijt. Strikt genomen valt het niet onder welzijnswerk en is de impact die we maken op het welzijn van Joden alleen indirect. JMW heeft met dit project eigenlijk gezegd: We hebben ook een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid om informatie te verstrekken over wie Joden in Nederland zijn en wat Joods leven in Nederland is. Om zo vooroordelen weg te nemen en dichterbij elkaar te komen.

Briefwisseling

En met succes! Al vijftien jaar lang schrijven de scholieren van twee klassen van het Montessori Lyceum Oost en het Etty Hillesum Lyceum met Joodse ouderen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt. Alle schrijvende ouderen worden aan een of twee scholieren gekoppeld. Na inleidende lessen te hebben gevolgd over de Holocaust en het project, schrijven de jonge deelnemers altijd de eerste brief. Het staat hen vrij te vragen wat ze maar willen en dat doen ze ook, van; “heeft u moeten onderduiken?” tot “wat voor eten vindt u het lekkerst?”. Geen vraag is te gek. Hierna volgen nog vijf brieven, iedere kant schrijft er in totaal drie, waarin de schrijvers elkaar beter leren kennen en elkaars leefwereld voorzichtig ontdekken. Ouderen schrijven over hun herinneringen aan de Tweede

Wereldoorlog en de nasleep daarvan, maar ook over hun voormalige beroep, hobby's en eventuele kinderen. De jongeren schrijven op hun beurt over hoe het op school gaat, wat ze leuk vinden in het leven en over hun land van herkomst of dat van hun ouders. De pen vrienden zoeken vaak naar overeenkomsten in interesses en ervaringen. Niet zelden komt het voor dat kinderen gevlucht zijn voor een gevaarlijke situatie in hun thuisland.

Afsluiting van het brievenproject 2018 in de Hollandsche Schouwburg

De wederzijdse herkenning in ieders verhaal leidt tot ontroerende gesprekken. Helaas kunnen jongeren die in Nederland zijn geboren, maar waarvan hun ouders uit een ander land komen, vaak ook meepraten over het gevoel van uitsluiting. Samen komen de schrijvers tot de conclusie dat discriminatie nooit goed te praten valt en uitsluiting altijd een slechte zaak is.

Bijeenkomst Hollandsche Schouwburg

Na de briefwisseling is het dan eindelijk tijd voor de ontmoeting. Alle schrijvers jong en oud komen hiervoor naar de Hollandse Schouwburg in Amsterdam. De klassen krijgen eerst een rondleiding, waarna de ouderen hen boven in het gebouw zitten op te wachten. Dit is zonder enig twijfel hét hoogtepunt van het project. De jongeren zijn in het begin vaak wat verlegen en ook de ouderen kijken een beetje gespannen om zich heen, welk gezicht zou er nou bij mijn brievenschrijver horen?

Velen hebben kleine cadeautjes of wat lekkers mee voor hun nieuwe pen vriend. En waar het de eerste minuten nog een beetje onderzoekend aftasten is, wordt er even later flink gekeuvel. Het is dan ook geen uitzondering als er mailadressen en telefoonnummers worden uitgewisseld. Na het bijkletsen gaat ieder met een tulp in de hand naar het monument op de binnenplaats, waar een korte herdenking plaatsvindt. •

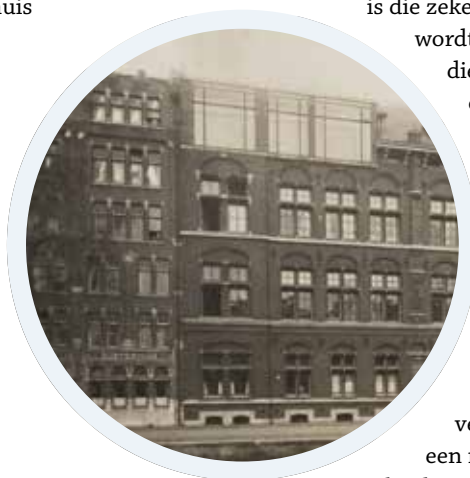
Freyda verbindt de generaties

Jong en oud samen thuis

TEKST ASJER WATERMAN FOTO'S PATRICK STERNFELD

Veel jongeren hebben een plek nodig om te wonen. Veel ouderen hebben behoefte aan wat meer contact met jongeren. Zo werd een pilotproject van Freyda samen met Woonstichting De Key in Amsterdam geboren.

In het hart van de oude Jodenbuurt aan de Nieuwe-Keizersgracht, ligt het voormalig zusterhuis Rosenthal-May. Voor de Tweede Wereldoorlog woonden hier de zusters die werkten in het aangrenzende Nederlands Israëlietisch Ziekenhuis. Het ziekenhuis is afgebroken, maar het zusterhuis heeft een nieuwe bestemming gekregen: het werd verbouwd tot appartementencomplex voor Joodse ouderen. Ook na verkoop aan woningbouwvereniging De Key eind jaren zeventig was de helft van de bewoners Joods, tot de dag van vandaag. JMW kan hiervoor ouderen voordragen. Sinds een paar maanden heeft Freyda een pilot lopen met De Key waarbij er naast Joodse ouderen ook een woning is voor Joodse jongeren. Tamar, bewoner van de jongerenwoning, en Naftali Schipper, die al meer dan tien jaar in een van de ouderenwoningen woont, vertellen in de woning van Naftali hoe het gaat.

“Hé hé, eindelijk eens een opfrisser.”

Tamar komt oorspronkelijk uit Zwolle en wilde na in Utrecht te hebben gestudeerd graag met haar partner naar Amsterdam verhuizen. “En toen zag ik die advertentie voorbijkomen op het Instagram account van Freyda. We hebben een video gemaakt en voordat we de plek uiteindelijk kregen moesten we ook nog een aantal gesprekken voeren om te kijken of we wel geschikt waren.”

Naftali roept er tussendoor: “Je bent perfect!” En waarom? “Het zijn gewoon heel aardige mensen. Toen ik hoorde dat hier jongeren zouden gaan wonen dacht ik gelijk: hé hé, eindelijk eens een opfrisser. Het is leuk dat er ook wat jonge mensen wonen, dat houdt mij ook jong. En ik kan zo af en toe ook hun hulp invoeren als dat nodig is.”

Wederzijdse hulp

Het idee dat de verschillende generaties elkaar kunnen helpen, staat ook aan de basis van de pilot. En daarin is die zeker niet uniek, op meerdere plaatsen wordt geëxperimenteerd met jongeren die tussen ouderen geplaatst worden, onder andere om eenzaamheid onder ouderen te bestrijden. Het plan is ook dat Tamar en haar partner activiteiten zullen organiseren in het huis, maar daar is door de corona beperkingen nog weinig van terechtgekomen.

“We willen heel graag peilen waaraan bij de bewoners behoefte is,” vertelt Tamar. “Zo wil ik wel beneden een ruilkast inrichten waar mensen boeken, planten en andere dingen kunnen achterlaten die ze zelf niet meer willen, maar waar anderen misschien nog plezier van kunnen hebben. En ik houd ook erg van koken dus het lijkt me ook heel leuk om uitgebreid voor iedereen te koken.”

Naftali zegt dat hij dat best leuk zou vinden. Hij stelt ook voor om bijvoorbeeld eens in de zoveel tijd een koffieochtend te organiseren. Tamar benadrukt dat zij er ook weer heel veel voor terugkrijgen om hier te wonen: “Onze burens zitten vol met verhalen. Ik heb zelf helaas geen grootouders meer, maar om op deze manier toch nog de mooie en bijzondere verhalen van vroeger te kunnen horen is ontzettend belangrijk. Daar ben ik dan ook heel dankbaar voor! En andersom zijn sommige burens ook weer heel zorgzaam voor ons. Het is echt tweerichtingsverkeer.”

Interieur Rosenthal-May huis

“Hier hoef je
dat allemaal niet
uit te leggen, je bent
onder je eigen mensen.”

Toen Tamar en haar partner er kwamen wonen was niet iedereen zo enthousiast als Naftali. Sommige bewoners zagen het niet zo zitten dat er ook jongeren bij kwamen wonen. “Een van de bewoners met wie we spraken zei dat heel eerlijk, en dat vond ik wel fijn. Ik snap het ook wel, je gaat bewust in een gebouw wonen met andere ouderen en wanneer er dan besloten wordt dat er ook jongeren komen wonen is dat een hele verandering.” Maar Tamar hoopt ook dat zij en haar partner tijdens hun woonperiode in het Rosenthalhuis een positieve bijdrage kunnen leveren: “Ik hoop hier iets te kunnen achterlaten, of dat nu door individueel contact met enkele burens is, of door het organiseren van gezamenlijke activiteiten. Dat moet de komende tijd duidelijk gaan worden.”

Gewoon Joods

Dat het appartementencomplex een unieke plek is staat buiten kijf, vinden zowel Tamar als Naftali. Dat komt niet alleen door de mix tussen oud en jong, maar ook door het Joodse karakter van het huis. “Het Jodendom is mij thuis met de paplepel ingegoten,” zegt Naftali. “Met Jom Kipoer was onze zaak dicht en Rosj Hasjana werd groots gevierd met cadeau’s voor iedereen en bloemen voor de dames. En hier hoef je dat allemaal niet uit te leggen, je bent onder je eigen mensen.” Dat je veel dingen niet hoeft uit te leggen herkent Tamar ook. “De Joodse omgeving was ook een van de redenen voor mij om naar Amsterdam te verhuizen. Ik heb in Zwolle, waar ik ben opgegroeid, nooit veel Joden om me heen gehad waardoor het Joodse leven zich heel erg beperkte tot mijn eigen familie, het werd een privé-ding. Hier is gewoon meer Joods leven te vinden. Daarnaast was mijn Joodse wereld sterk beïnvloed door de Israëlische cultuur door mijn Israëlische moeder.

Hier leer ik ook weer meer over de Nederlands-Joodse cultuur, en specifiek over Joods Amsterdam.”

Op dat moment laat Naftali een prent zien van de Gerard Dou-sjoel. “Ben je daar al eens geweest? Nee? Dan neem ik je binnenkort mee, samen met je partner. Oh, en trouwens, je krijgt nog een bos bloemen van me. Omdat je hier nog niet zo lang woont ben ik je met Rosj Hasjana vergeten. Maar die krijg je nog!” En Naftali is een man van zijn woord, de bloemen zijn inmiddels inderdaad gebracht. •

Naftali Schipper en Tamar

Kennis voor de toekomst

TEKST BERTINE MITIMA EN ILSE RAAIJMAKERS (ARQ)

Hoe kan ook in de toekomst de psychosociale zorg aan Joods Nederland gegarandeerd en zelfs verdiept worden? Dat is de inzet van een samenwerking tussen JMW en ARQ Kenniscentrum Oorlog, Vervolg en Geweld. Onlangs verscheen in dat kader een rapport over de rol van JMW. Hieronder enkele conclusies.

“Het geeft mij een gevoel van veiligheid dat JMW er zal zijn in de toekomst, als ik het over tien jaar misschien hard nodig zal hebben”, aldus een cliënt van JMW. In het afgelopen jaar hebben we als onderzoekers van ARQ gesproken met medewerkers, cliënten en deelnemers. Eén van de dingen die ons opviel is de veilige basis die JMW voor velen is. Het is een plek waar men nu terecht kan, en het biedt een gevoel van veiligheid voor de toekomst.

Frits Barend presenteert het boek *Kinderen die alles goed moesten maken in 2007*

Maar hoe ziet men die toekomst? Hoe ziet men de rol van JMW voor de komende jaren, 75 jaar na de oprichting en met de Tweede Wereldoorlog die ‘een mensenleven’ geleden is? Welke uitdagingen en kansen liggen er voor JMW?

Oorlog

Ten eerste klonk in alle gesprekken door dat het van belang is dat JMW door blijft gaan met datgene doen waarin haar kracht ligt: de zorg voor de eerste en naoorlogse generaties Joden in Nederland. Het initiële werk van JMW is nog niet klaar, er is nog steeds een generatie die direct getroffen is door de Tweede Wereldoorlog en ondersteuning nodig heeft in de laatste fase van het leven. Ook werkt de oorlog door in volgende generaties.

Bij de tweede generatie zien we dat veel hulpvragen pas op latere leeftijd naar voren komen. Juist ook het ouder worden van de tweede generatie kan samengaan

met verlies van afleidingsmogelijkheden, eenzaamheid vanwege moeizame relaties en daarmee mogelijk verandering en vergroting van specifieke hulpbehoeftes. “Na een aantal pijnlijke en schokkende gebeurtenissen in mijn leven had ik het gevoel: Ik moet weer terug naar waar ik me het meest vertrouwd bij voel. Dat zijn voor mij mijn Joodse wortels, en de omgang met andere Joden,” vertelde een JMW-cliënt van de tweede generatie.

“Ik ben wel opgevoed door een indirect slachtoffer van de oorlog.”

Onderzoek naar de derde generatie is spaarzaam en het is onbekend welke invloed de oorlog op deze generatie heeft in de toekomst. Het is mogelijk dat de impact van de oorlog, net als bij de tweede generatie, op latere leeftijd meer naar voren zal komen. In ieder geval zien we dat het zoeken naar het verleden ook bij hen een rol speelt en naar verwachting zal blijven spelen. Een cliënt van de derde generatie zei: “Ik krijg wel eens de opmerking: ‘Maar jij zat toch niet in de oorlog?’ Nee, ik zie mezelf ook niet als een oorlogsslachtoffer, maar ik ben wel opgevoed door een indirect slachtoffer van de oorlog. En dat heeft consequenties.”

Het is een uitdaging om in het aanbod van hulp- en dienstverlening aan te blijven sluiten bij veranderende behoeftes in de toekomst. Nauwe betrokkenheid bij de doelgroep is daarin van groot belang, maar ook een wisselwerking tussen wetenschap en praktijk. Wanneer dit goed gebeurt worden nieuwe wetenschappelijke inzichten in de praktijk ingezet en ervaringen uit de praktijk als voeding en inspiratie voor onderzoek gebruikt.

Joods in Nederland

Naast de oorlogsgerelateerde zorg is het de wens van geïnterviewden dat JMW door blijft gaan met het werk voor Joods Nederland in brede zin. Juist jongeren en jongvolwassenen zijn in hun levensfase vaak in mindere mate bezig met de oorlog. De behoefte om de mooie aspecten van het Jodendom meer naar buiten toe te laten zien en om de Joodse gemeenschap te versterken door elkaar te vinden in cultuur en traditie is groot.

“Heb ik er wel goed
aan gedaan om het
Jodendom naar mijn
zoon uit te dragen,
terwijl hij daar hinder van
heeft ondervonden?”

Tegelijk blijkt uit de gesprekken dat antisemitisme een onderwerp is waar velen in het hedendaagse Joodse leven mee te maken krijgen. In een samenleving waarin Joden ervaren dat antisemitisme toeneemt is het heel belangrijk dat er een Joodse hulporganisatie bestaat met een positie als verbinder binnen Joods Nederland, maar ook naar niet-Joden.

Zoals een derde generatie cliënt zei: “Voor mij zitten er aan het Jodendom veel positieve kanten. Maar mijn zoon is op de basisschool ook gepest en heeft antisemitisme meegemaakt. Dan denk ik bij mezelf: heb ik er wel goed aan gedaan om het Jodendom naar mijn zoon uit te dragen, terwijl hij daar hinder van heeft ondervonden?”

Ook andere thema's die te maken hebben met hedendaags Joods leven zullen naar verwachting in de toekomst een rol blijven spelen, zoals vragen rondom de identiteit, wat het Joods-zijn betekent, en het Joodse leven delen in een minderheidscultuur. Joodse activiteiten, verspreid door Nederland en voor diverse groepen, bieden kansen

Receptie in het Joods Historisch Museum, Amsterdam, na de presentatie van de onderzoeksagenda voor Joods Nederland.

Margo Weerts van JMW (l) en Annelieke Drogendijkbij van ARQ bij de presentatie van de onderzoeksagenda voor Joods Nederland, oktober 2021.

voor ontmoeting en verbinding, voor versterking van de Joodse identiteit, waardoor men veerkrachtiger en steviger in de wereld kan staan.

Kennis doorgeven

Tot slot werd met name door medewerkers van JMW de wens uitgesproken om hun kennis en ervaring breder te verspreiden. In eerste instantie liggen er nog kansen voor het bereiken van Joods Nederland in brede zin, met name de Joden die niet in de regio van Amsterdam wonen. Door bijvoorbeeld meer te richten op reguliere zorg en trainingen te geven over de vragen en behoeftes van Joods Nederland zou JMW nog meer Joden kunnen bereiken.

Naast het bereiken van heel Joods Nederland liggen er ook kansen om ervaringen en kennis te delen met andere (recentere) oorlogsgetroffenen en kwetsbare minderheden. Leren van het verleden is uiteraard niet iets nieuws. Ook in de afgelopen decennia zijn veel lessen getrokken uit de Tweede Wereldoorlog en toegepast op de hulp die nu aan bijvoorbeeld vluchtelingen uit oorlogsgebieden wordt gegeven. Gesprekken laten echter zien dat uitwisseling uitgebreider kan en meer op structurele basis ingezet kan worden. En daarbij hoeven we niet alleen aan andere oorlogsgetroffenen te denken. Samenwerking met bijvoorbeeld organisaties voor kwetsbare minderheden in Nederland laat zien dat het delen van kennis en ervaring waardevol kan zijn. Dit kan op organisatieniveau, tussen medewerkers, maar ook cliënten kunnen onderling herkenning vinden in elkaars verhaal. •

JMW, Freyda, Tsavta en Lev-activiteiten* door het hele land: ontmoetingen, lezingen en meer. De bijeenkomsten zijn voor iedereen met een Joodse achtergrond en (eventuele) partner. Voor onze actuele agenda kunt u kijken op www.joodswelzijn.nl/overzicht-activiteiten en op www.freyda.nl/nl/agenda.

JMW heeft koffieochtenden door het hele land heen. Een koffieochtend of ontmoetingsgroep komt bij elkaar voor een praatje of lezing. In de groepen worden ook gezamenlijk de feestdagen gevierd. Per groep zijn er vrijwilligers die de bijeenkomsten organiseren en contact onderhouden met de deelnemers. Kijk voor de meest actuele informatie over de koffieochtenden op de agenda op onze website.

Hilversum

Gooise Nesjomme

Donderdag 2 december Chanoeka! Neem je chanoekia en kaarsen mee, we steken ze gezellig samen aan.

Donderdag 16 december Koffie-ochtend over de Transvaalbuurt, vroeger de meest Joodse buurt van Amsterdam (met zo'n 70% Joodse bewoners!).

20 januari 2022 Koffie-ochtend over de Sefardim (Portugese Joden) en Sefardische muziek.

17 februari 2022 Koffie-ochtend over Bette Midler (Amerikaans-Joodse zangeres, actrice en comédienne).

16 maart 2022 Koffie-ochtend over Poeriem & het verhaal van Esther. Tijd vanaf 9.30 uur, bijdrage voor koffie en lekkers € 4,-.

Informatie via

www.gooisenesjomme.nl.

Aanmelden (verplicht) bij Edith Bernards-Baas 035-5414750 of edith.bernards@ziggo.nl

Zaandam

Misjpoeg aan de Zaan

Woensdag 1 december 2021

Chanoekabijeenkomst. Tijd van 10.00 tot 12.00 uur. Bijdrage voor koffie en lekkers €5,-.

Informatie & aanmelden (verplicht) bij Erna Houtkooper 06-22473171 of erna.houtkooper@hetnet.nl

Alkmaar (voormalig Heiloo)

Tsafon ba Tsafon

Woensdag 1 december Chanoekabijeenkomst; Als iedereen een chanoekia meeneemt, zorgen wij voor de latkes! Tijd vanaf 16.00 uur. Bijdrage voor koffie en lekkers €5,-. Informatie & aanmelden (verplicht) bij Mieke Content via mcontent@xs4all.nl, 06-55150875 of Sabina Frogel via sabinafrogel@gmail.com, 0251-655854.

Heerenveen

Mifgasjiem

1 december Chanoeka met muzikale begeleiding

16 februari programma n.t.b.

16 maart Poeriem

13 april Matze-brunch

11 mei, 15 juni: programma n.t.b.

Informatie en aanmelden bij Jan Pennikhof 06 498 268 36 of [jan.pennikhof@gmail.com](mailto:pennikhof@gmail.com)

Rotterdam

Joffie Koffie

Iedere 3e woensdag van de maand.

Woensdag 17 november. Tijd:

10.30 - 12.30 uur, geen kosten.

Woensdag 15 december. Tijd:

11.00 - 13.00 uur (Chanoekalunch, bijdrage voor de lunch)

Aanmelden bij: Beppie, tel. 0181-637487 / 06-53349383, e-mail: streep.de.leeuwe@planet.nl of Yvonne, tel. 010-4588797, e-mail: y.denneboom@hetnet.nl

Den Haag

Mitzwe Bar

Iedere 2e dinsdag van de maand,

14 december 2021

After Chanoeka-viering.

11 januari 2022 Indigo Preventie-workshop MEER GELUK, dezelfde docent

8 februari 2022 Indigo Preventie-workshop LEKKER SLAPEN

Aanmelden bij: Nada, 06 - 20 10 22 06 of via de mail: nada.glad@hotmail.com of Wilma JMW, 06 - 12 22 23 86. Toegang: 5 euro per persoon.

Breda

Finjan

Iedere 2e woensdag van de maand.

8 december: tijd: 10.30 - 12.30 uur. Koffie en thee staan klaar om 10.00 uur. We beginnen om 10.30 uur met het programma. Entree: € 5,-

Tanya Simons tel. 06 22 32 70 53 of tanyasimons64@hotmail.com
Baruch van Riel tel. 06 20 11 78 81 of debibliotheek46@gmail.com

Dordrecht

Bne Dor 2.0

30 november viëren we met elkaar het vrolijke Chanoeka lichtfeest.

Aanvang op beide avonden om 20.00 uur. Toegang gratis.

Informatie en aanmelden:

Bertie Rodrigues en Jan Troost
Telefoon: 06-46035540 of 06-11384507, j.troost8@chello.nl

Arnhem

Kletsmaar

2 december - Chanoeka pubquiz

6 januari, 10 februari, 3 maart en 7 april - inhoud n.t.b. Tijd van 10.30

uur tot 12.30 uur. Bijdrage voor koffie en iets lekkers 5,-.

Informatie en aanmelden bij Ella e.vuulink@telfort.nl, 06-30096791 of Diny dinyenco@upcmail.nl, 06-29055589 ,

Brunssum

Jiddisjkeit

30 november Chanoeka bijeenkomst. Aanvang: 17:00 uur.

Informatie en aanmelden bij Sophia 06-24702356. Bijdrage voor een hapje en een drankje 7,50.

JMW 75

Alle activiteiten zoals podcasts, verhalen over en van JMW, foto's van JMW door de jaren heen en alle felicitaties worden gedeeld

op de pagina op onze website die is gemaakt rondom het speciale jubileum JMW75. Op de homepage van de website vindt u bovendien een link naar deze speciale pagina. In onze nieuwsbrieven, die elke 14 dagen worden verstuurd, zal iedere keer van een bijzonder relatie van JMW een felicitatiewens inspreken.

Nieuwsbrief

Wilt u de JMW-nieuwsbrief ontvangen? Zijn er gegevens gewijzigd zoals uw emailadres of adresgegevens? Of heeft u vragen geef het aan ons door via activiteiten@joodswelzijn.nl.

Alle JMW activiteiten zijn mede mogelijk gemaakt door Maror.

Lev is het 60+ label van JMW met een eigen ontmoetingscentrum in Amsterdam

Activiteiten

Al onze activiteiten worden gedeeld via de website, nieuwsbrief en de sociale media-kanalen. Houd deze goed in de gaten voor actuele updates. Voor vragen over de activiteiten van Lev kunt u een mail sturen aan lev@joodswelzijn.nl of bellen met Roos Bar-Ephraïm 06-12202914.

Lev Cinema

Samen met Crescas organiseert Lev weer Lev Cinema. In totaal zullen er drie filmvertoningen zijn waarvan de eerste op 16 december plaatsvindt. Wij verwelkomen u vóór vertoning van de film met een heerlijke kopje soep en een broodje. Na afloop wordt de film nabesproken met een gastspreker en is er ruimte voor vragen. We trappen deze editie af met de film: The farewell party. Deze gitzwarte komedie over euthanasie, vriendschap en afscheid nemen, werd in Israël een hit. In een tehuis voor ouderen ontwerpt een voormalige dieren-

arts met oude fietskettingen een machine waarmee iemand die niet meer leven wil, zichzelf kan injecteren. Ineens wordt hij heel populair. Filmmakers Tal Granit en Sharon Maymon zetten met hun komedie niet alleen een waardig levenseinde op de agenda; en passant halen ze ook homoseksualiteit en softdrugs uit de taboesfeer.

Donderdag 16 december van 18.00 -22.00 uur. Kosten 17,50. Aanmelden via: www.crescas.nl. Andere data van Lev Cinema zijn: 6 januari en 24 februari 2022.

Nieuwe koffieochtend: praten over verlies

We starten vanaf 2 februari 2022 met een nieuwe koffieochtend 'Praten over verlies'. Verlies is er in vele vormen; een dierbare sterft, je verliest je gezondheid, het contact met je kinderen is minimaal of je verliest je hoop op betere tijden. Ook vallen er met het ouder worden regelmatig mensen in je omgeving weg. Praten over je verlies en alles er omheen kan opluchten. Een koffieochtend waar ruimte is voor gevoelens, waar alles mag en niets moet, kan je helpen en steun geven. De bedoeling van deze inloopochtend is eenieder welkom te heten die zich aangesproken voelt door het thema verlies en daar onder het genot van een kopje koffie en wat lekkers met elkaar over van gedachten wil wisselen. Ook als je alleen wilt luisteren of de woorden niet kan vinden ben je welkom. Bij de koffieochtend zal een maatschappelijk werker aanwezig zijn en ondanks het misschien 'zware' onderwerp hopen we op een warm en gezellig samenzijn in een veilige omgeving.

Eén keer in de 6 weken op de woensdagochtend van 10.30-12 uur. Kosten 2,50 p.p inclusief koffie/thee.

Voorlichting: De ouderenadviseur, wat kan die voor u betekenen?

JMW biedt verschillende diensten aan, maar niet iedereen weet precies wat ze van deze diensten kunnen verwachten.

Daarom starten wij dit jaar met diverse voorlichtingsmiddagen. Deze eerste keer staat de ouderenadviseur centraal. Wat kan onze ouderenadviseur voor u betekenen? Dit en meer zal er worden besproken. Ook krijgt u de mogelijkheid om vragen te stellen en alvast een afspraak te maken. Donderdag 24 februari van 14.00 – 15.30 uur. Kosten 2,50 p.p inclusief koffie/thee..

Wilt u zich opgeven voor een van de activiteiten of heeft u een vraag stuur dan een mail naar lev@joodswelzijn.nl of bel Roos Bar-Ephraïm 06-12202914.

Het jongerenlabel van JMW

16 december – Storytelling dinner (Rotterdam)

Wat is een betere manier om weer samen te komen, dan voor eten en verhalen? In samenwerking met Mezrab (het storytelling centrum van Nederland) hebben wij drie geweldige storytellers mogen uitnodigen die ieder een verhaal zullen vertellen waarin een bepaald (Joods) gerecht een belangrijke rol speelt. Hierna zullen we met z'n allen genieten van dit gerecht, dat speciaal voor ons wordt gemaakt. De voertaal deze avond is Engels. Wil je alvast een plek aan tafel bemachtigen? Stuur dan een mail naar welkom@freyda.nl.

Wil je meer weten over Freyda of wil je ons wat vragen? Neem contact met ons op via welkom@freyda.nl. Volg je ons al op social media? Je kunt ons vinden op Instagram en Facebook onder: [Wijzijnfreyda](https://www.instagram.com/wijzijnfreyda)

Alle Freyda activiteiten zijn mede mogelijk gemaakt door Maror.

De CDR heeft een signaalfunctie

Femke Roos, voorzitter, van de Cliënten- en deelnemersraad van JMW, de CDR, werd geïnterviewd door Marguerite Berrekouw naar aanleiding van 75 jaar JMW. Over het ontstaan van de CDR en de functie ervan.

"Ik neem aan dat een wettelijke verplichting de reden is geweest voor het oprichten van een CDR. In elk geval was dat ver voor mijn tijd. Omdat ik wist dat JMW iemand nodig had heb ik me gemeld, omdat ik veronderstelde dat ik daar iets kon doen. Ik kwam in een raad die niet volledig was bemand en bevrouwd; er waren mensen ziek, er waren leden die er al veel te lang zaten. Naar mijn idee was dit groepje heel goed op elkaar ingespeeld en ook op de directeur, maar dat verbaasde mij nogal. Nadat er mensen vertrokken en er iemand ziek was geworden heb ik een nieuwe CDR gebouwd, met een zo divers mogelijk samenstelling.

- Kan je iets vertellen over de huidige CDR?

Ik heb mensen gezocht die misschien niet allemaal zelf cliënt waren, maar wel affiniteit hadden met JMW en de doelstelling. We zijn nu met zijn vijven en opereren goed. Joost Weijel vanuit zijn medische achtergrond, Nico Peper vanuit de LJG en zijn ondernemerschap, jij, Marguerite vanuit je onderwijsdeskundigheid en Erica Polak vanuit haar psychologische scholing. Zelf kom ik uit het welzijnswerk en heb een eigen coachings- en adviesbureau gehad voor scholen. En dan is onze gemeenschappelijke factor dat we allemaal van de eerste of tweede generatie zijn.

De CDR is onder mijn voorzitterschap zakelijker geworden. We zoeken over en weer contact met cliënten, maar dat gebeurt nog veel te weinig. Mijn veronderstelling is dat mensen niet goed weten wat ze bij ons moeten zoeken. Net zoals bij veel andere organisaties is de bekendheid van de CDR niet zo groot.

- Wat doet de CDR?

Wij proberen ons in te leven in de situatie van de cliënt en van daaruit te bedenken wat er nodig is. Verder signaleren we, wijzen de weg en kijken naar de hoeveelheid klachten. We proberen te achterhalen of klachten voortkomen uit een structureel probleem bij JMW of dat het een incident betreft. Bij individuele problemen zoeken wij de geëigende wegen, dat is de klachtencommissie, bij structurele problemen spreken we de met de directie.

- Wanneer is het niet alleen een cliëntenraad, maar een cliënten- en deelnemersraad geworden?

Naar mijn idee is de Deelnemersraad er geweest omdat de activiteiten van JMW altijd tweeledig waren; individuele hulp en begeleiding enerzijds, en identiteitvormend anderzijds namelijk de Joodse identiteit. Die is voor sommige mensen helemaal niet zo sterk, daar zijn

mensen naar op zoek. Het vinden van gelijkgestemden is bij JMW ook heel belangrijk. De activiteiten zijn een indirecte vorm van hulpverlening, mensen leren elkaar beter kennen, kunnen hun verhaal kwijt en verdieping zoeken in waar ze mee bezig zijn. Mocht er behoefte zijn aan meer, dan kan JMW verder helpen, maar het hoeft niet.

Toen ik bij de CDR begon was de zorgpoot, zo zal ik het maar noemen, er ook nog bij. Toen die groep overging naar Cordaan viel niet alleen een grote groep cliënten niet meer onder JMW, maar ook een groep medewerkers viel af.

Dus, hoewel JMW zelf wel is veranderd, is de structuur dat niet. Een klachtencommissie is ook wettelijk voorgeschreven en de manier waarop de CDR werkt is in de loop der tijd niet veranderd.

- Merk je dat JMW ook leert van de klacht(en) die er zijn?

JMW zit goed in elkaar. Er is een gemeenschapsraad waarin er overleg is met alle Joodse organisaties. Zo weet JMW wat er speelt. Op de koffie-ochtenden, geleid door vrijwilligers, horen de mensen ook van elkaar, en mocht er de behoefte aan zijn dan kan dat ook worden doorgezet naar hulpverlening. Het is trouwens de bedoeling dat wij onze gezichten ook meer laten zien bij die koffie-ochtenden om de CDR onder de aandacht te brengen. Voor mij is JMW een lerende organisatie die zich weet aan te passen aan de steeds veranderende behoeften.

Neem de online hulpverlening, dat is iets nieuws. Toen ik zelf thuis pleegkinderen had gaf JMW gezinsbehandelingen, die zijn er nu niet meer. Ze stemmen hun aanbod steeds opnieuw af, al naar gelang de veranderde behoefte.

Qua hulp bieden is op dit moment de ondersteuning bij de procedures rond de Claims Conference en de WUV het belangrijkste. Wij signaleren wat er gebeurt en houden onze ogen en oren open voor mensen die gebruik maken van JMW.

Staand (vlnr): Joost Weijel, Marguerite Berrekouw, Erica Polak, Zittend, (vlnr): Femke Roos (voorzitter) en Nico Peper; Foto Patrick Sternfeld,

Sjoekertjes

Werkkamp Molengoot

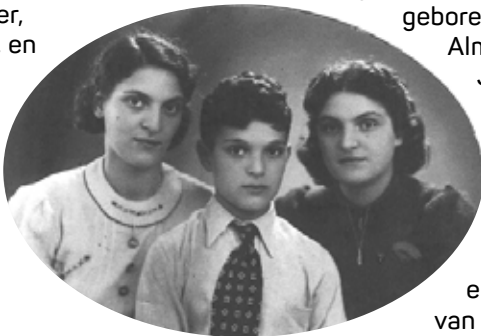
Ik ben op zoek naar mensen die in werkkamp Molengoot hebben gezeten: Het Rijkswerkkamp Molengoot lag in Collendoorn aan de weg van Hardenberg naar Lutten en Joodse arbeiders zaten er tot Oktober 1942. In dit kamp waren optredens van Prof. Ben Ali Libi en het jazzduo Johnny & Jones, wie heeft de optredens van die jongens gezien? Zijn daar nog foto's van, als die zijn gemaakt?

[Alvast dank voor een bericht naar paulbeek_1956@yahoo.com](mailto:paulbeek_1956@yahoo.com) (neef van beide zangers).

De Jong, Korper en Tielenberg

Mijn onlangs overleden schoonvader, Theo Tielenburg, heeft ooit een foto gehad van zijn moeder, Naatje Korper, en daarop stond haar neef, Salomon (Sal) de Jong, met twee dames. Is er misschien iemand die weet wie ze zijn? **Zie bijgaande foto.**

[Bij voorbaat mijn hartelijke dank. Jose Katwijk, email grotezus40@hotmail.com](mailto:JoseKatwijk@gmail.com)

Familie Bierman

Mijn grootouders waren bevriend met de fam. Bierman-Keijzer. Ik ben al in de zeventig. Laatst las ik nog correspondentie uit 1942 van een dochter, Lucia Pieterella Terwiel (geb. in 1926), van mevrouw Judik Bierman-Keijzer (geb. 1 nov. 1900 en vermoord 7 mei 1943). Ik weet dat Lucia Terwiel in 1948 nog leefde. De heer Isaac Bierman, geb. 27 mei 1891, is op 1 okt. 1942 in Auschwitz vermoord en mevrouw Bierman op 7 mei 1943 in Sobibor. Hun zoon Jonas, geb. 24 september 1922, is vermoord op 31 maart 1944 in Midden-Europa. Mijn vraag is: zijn er nog mensen, die iets van deze familie Bierman kennen of weten? Misschien zijn er nog nazaten van Lucia Terwiel. Mochten die nog in

leven zijn, wilt u me dan discreet met hen in contact brengen?

[Bij voorbaat heel hartelijk dank en met vriendelijke groeten van N.S. van Zaane, nicogerda@gmail.com](mailto:nicogerda@gmail.com)

Koffie en praten Den Haag

Wij zijn, n.a.v. de vorige oproep, inmiddels bijeen geweest met een aantal mensen en dat was een waardevolle en leuke ervaring. Maar er kunnen nog veel meer bij! Zowel jonger als wat ouder. De bedoeling is van gedachten te wisselen en vooral gezelligheid!

[Fijn als je reageert: 0615638014 of mail stellalens@ziggo.nl](mailto:mail.stellalens@ziggo.nl)

Leo Levitus

Ik ben op zoek naar familie/erfgenamen van Leo Levitus, geboren 13-11-1899 in Almelo. Zoon van Josua Levitus en Rebekka Schaap. De familie van Leo Levitus had een banketbakkerij in de Poelestraat Groningen vóór en in het begin van de oorlog. Vanaf 1953 was mijn opa daar als banketbakker gevestigd. Ik beschik over een object dat zeer waarschijnlijk van de familie Levitus is en dat ik graag zou geven aan mogelijke erfgenamen. Bij voorbaat dank, [Elleke Wijma, Ellekewijma@home.nl](mailto:EllekeWijma@home.nl)

Chanoekaconcert korting – 5 december

Speciaal voor de lezers van Benjamin: "Chai" Korting (18%) op alle kaarten (behalve rang 4) voor het jaarlijks Chanoekaconcert in het Concertgebouw in Amsterdam op 5 december door The Jewish Amsterdam Chamber Ensemble, Cantor Israel Nachman, en Cantor Yoni Rose. Om 20:15 uur in de grote zaal.

[Kaarten uitsluitend beschikbaar via www.concertgebouw.nl](http://www.concertgebouw.nl) - Gebruik kortingscode SJM18KORT tijdens het checkout process.

Oud contact wintersport

Graag zou ik, Hans van Waning, weer in contact komen met een inmiddels 74-jarige vrouw, genaamd Ada. Ik noemde haar Mirjam. Op ons 18e hebben we elkaar leren kennen op wintersport (in Schladming?), waarop een korte vriendschap volgde.

[Mijn telefoonnummer is 06 29040079.](tel:0629040079)

Joodse vrouw zoekt Joodse vrouw

Lieve vrouw, Ik ben erachter dat ik graag een joodse lovesoul/ vriendin wil. - een vrouw die het joods zijn snapt;) en deze vrouw dus kan begrijpen....;) Ik - 49 jaar - Houd van het traditioneel joodse en de cultuur. - vol expressie en vuur maar wel zacht en integer, with a fine touch. - sfeerisch -water, aan, in -gevoelig - houd van lekker koken/eten - vertrouwen en veiligheid vind ik heel belangrijk Elpees draaien terwijl het onweert;) Gezocht; joods speels bondgenootje/ lovesoul!! (Vrouw) - blikken zeggen voldoende. PS: ik heb sproetjes... en mijn poes loenst...

[Lieve groet phiep, msproet@gmail.com](mailto:msproet@gmail.com)

צוֹרֵחַ TSAVTA

Het Israëlische label van JMW (Israëli's in Nederland of Ivrietsprekenden)

Chanoekafeest

In samenwerking met Chabad organiseert Tsavta begin december een chanoekafeest, geschikt voor het hele gezin. Meer informatie is te vinden op de Facebookpagina van Tsavta, of u kunt mailen naar tsavta@joodswelzijn.nl

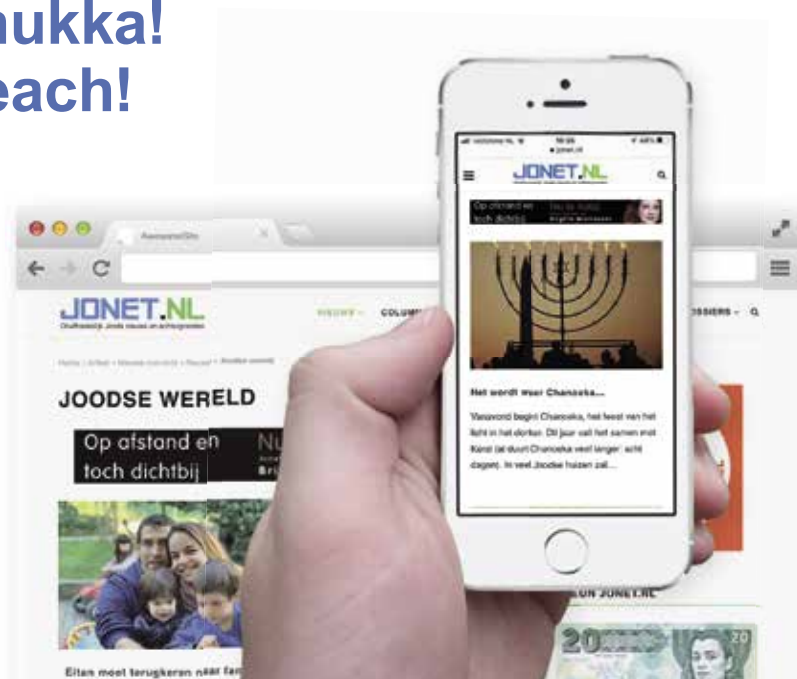
Alle Tsavta activiteiten zijn mede mogelijk gemaakt door Maror.

maror

**Happy Hannukkah!
Bon Hanoucca!
Frölisches Chanukka!
Chanoeka Sameach!**

JONET.NL
Onafhankelijk Joods nieuws en achtergronden

Voor het laatste nieuws
uit de Joodse wereld
ga je ook naar **Jonet.nl**

צוותא בשיתוף עם עדה קייר וליאת ויסבורט,
מזמינות את הנשים בקהילה הישראלית בהולנד
למספר הרצאות וסדנאות במסגרת הפרוייקט

פרימת הקשרים עירי נשים

הגירה, שינויים, אתגרים במערכות יחסים,
ביקורת עצמית וכדומה,
חוויתו כלנו בצורה זו או אחרת
בואו ניפגש, נדבר על כך ונבין.

19:00-21:30

מיקום: בית מלון בדרום אמסטרדם, חניה חינם.
עלות: 15 יורו למפגש או 65 יורו עבור כל 5 המפגשים,
כולל שתיה וכיבוד.

**צוותא
TSAVTA**

ESD
BITTER SWEET DANCE

maror

זהר גילדוני
מרפאה בעיסוק
וסטיילינג תרפויטית
"סטיילינג תרפי"
18.11.21

רונית לב ארי
קרימינולוגית וויקטימולוגית.
מנהלת מרכז מידע בית רות.
"משתחררות מהחוושים"
16.12.21

מיכל מדר פורת
M.S.W, ע"ס,
מטפלת פרטנית ומנחת קבוצות
"שוב אני בלופ הזה..."
27.01.22

דנה דבורין
מייסדת תיאטרון פלפורמא
לקידום נשים נפגעות אלימות
"אני ואני - עוד דרכים
לדבר עם עצמי"
10.02.22

גלית האן
תזונאית
"אכילה כביטוי לאהבה עצמית"

אביבית מרקידה
ריקודי עם
24.03.22

Gespreksgroepen

Nabestaanden: het verlies van een dierbare (Amsterdam)

Het verlies van een dierbare is ingrijpend en brengt veel emoties en gevoelens met zich mee. Wie rouwt, doet dat op zijn eigen manier en in zijn eigen tempo. Maar verder heeft iedereen te maken met verdriet en pijn. De gespreksgroep voor nabestaanden zal gedurende een aantal maanden 6 keer bij elkaar komen. Twee (groep)maatschappelijk werkers begeleiden de bijeenkomsten in alle vertrouwelijkheid en veiligheid.

Op 2 november is de eerste groep van start gegaan. Voor deze groep kunt u zich niet meer aanmelden.

Wel kunt u uw interesse aangeven voor een volgende groep met hetzelfde onderwerp.

De naoorlogse generatie (Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en online)

Jarenlang was er geen aandacht voor de zogenaamde naoorlogse generatie. Inmiddels is dat veranderd. Het oorlogsverleden van de ouders kan in meer of mindere mate invloed hebben op het leven van de kinderen. Een gesprek met mensen met soortgelijke ervaringen wordt door velen als prettig en behulpzaam ervaren.

De groep in Amsterdam is inmiddels gestart. U kunt zich nog aanmelden voor een nieuwe groep in Amsterdam die start in 2022. De groep in Den Haag en Rotterdam gaat van start op 11 januari, hiervoor zijn nog enkele plaatsen beschikbaar

Mantelzorgers

JMW start weer met een lotgenotengroep voor mantelzorgers. Zorgen voor een naaste kan zwaar zijn, je zorgen maken om een naaste misschien nog wel zwaarder. Niet altijd weten familie en vrienden wat jij als mantelzorger meemaakt of je wil hen niet belasten. Dan is het fijn om te praten met anderen die in een vergelijkbare situatie zitten.

De groep voor mantelzorgers is tot nader order uitgesteld. Heeft u interesse om in 2022 met deze groep mee te doen? Stuur dan een mail aan het spreekuur.

Nieuwe schrijfgroep (Amsterdam)

Onder begeleiding schrijf je per bijeenkomst twee stukjes over een bepaald thema. Op deze manier creëer je een "mozaiek van je leven". We lezen de geschreven stukjes voor, je ontvangt feedback van de groep en de groepshulpverlener waardoor er (h)erkenning ontstaat.

Deze groep gaat van start in het begin van 2022. Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar.

Voor alle gespreksgroepen geldt dat deze alleen doorgaan bij voldoende aanmeldingen.

Meer informatie en aanmelden via spreekuur@joodswelzijn.nl of telefonisch via 088-1652200.

Is een gespreksgroep iets voor jou? Ja, een gespreksgroep is voor iedereen die goed kan luisteren en graag zijn of haar ervaringen wil delen. Het is voor mensen vaak prettig om zaken met elkaar te delen in een veilige (Joodse) omgeving, doordat er herkenning te vinden is in elkaars verhaal. Op deze manier vind je erkenning voor je eigen gedachten en dilemma's. De komende tijd starten we met de volgende gespreksgroepen:

Het landelijk telefonisch spreekuur maatschappelijk werk is op werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur via T: 088 165 22 00
Chat via de website van JMW en freyda.nl
- Een maatschappelijk werker zit dagelijks tussen 12.00 - 14.00 uur klaar om uw vraag online te beantwoorden. U ziet het vanzelf als de chatfunctie aanstaat.

ALGEMEEN:

JMW

Van Boshuizenstraat 12
1083 BA Amsterdam

T: 088-1652200

E: info@joodswelzijn.nl

www.joodswelzijn.nl en freyda.nl

JMW BUREAUS:

Arnhem

Mr. E.N. van Kleffenstraat 6 (Station 026)
6842 CV Arnhem

Dit is alleen een bezoekadres, en kan alleen op afspraak bezocht worden

Den Haag

Koninginnegracht 19 (Taurogebouw)
2514 AB Den Haag

Rotterdam

Het Huis van de Wijk
Kipstraat 37
3011 RS Rotterdam

Lev-JMW – Informatie- en ontmoetingscentrum 60+

Kastelenstraat 80
1083 DE Amsterdam

De Benjamin wordt vooral gemaakt door een redactie van vrijwilligers:

Karien Anstadt
Voormalig
medewerker van
JMW

Lea van Coeverden
Journalist

Marianne Fuchs
Voormalig
medewerker van
JMW

Wouter van der Schaaf
Werkzaam in het
onderwijs

Patrick Sternfeld
Achtergrond in HR

Jolan Toff
Voormalig
medewerker van
JMW

Asjer Waterman
Redactielid vanuit
zijn huidige functie
bij JMW

Help de Benjamin met een donatie!

De gratis Benjamin wordt overwegend gemaakt door vrijwilligers en steunt op uw donaties. Doneren kan op: Rekening NL15INGB0000204420 ten name van Stichting JMW Bijdragen & Fondsen, Amsterdam.

Zie de bijgesloten acceptgiro of het colofon voorin.

Voor meer informatie:
www.joodswelzijn.nl/steun-de-benjamin

Sluitingsdatum voor het aanleveren van sjoekertjes voor het volgende nummer:

3 maart 2022

Univé Verzekeringen **NIEUW**

Jaarlijks worden 2 miljoen Nederlanders slachtoffer van cybercriminaliteit. Daarom hebben wij onze schadeverzekeringen standaard uitgebreid met Univé Cyberhulp. Met deze dekking kunt u 24/7 rekenen op hulp bij cybercrime. En heeft u een Univé inboedel- en/of aansprakelijkheidsverzekering, dan krijgt u bij schade ook een vergoeding tot €2.000,- per jaar.

Wilt u ook verzekerd zijn van Cyberhulp?

Sluit dan nu uw Univé schadeverzekering af.

Prijs: afhankelijk van type verzekering

Ledenvoordeel: 5% korting op de:

- Auto-, motor-, (brom)fiets- en caravanverzekering
- Woonverzekering: inboedel/opstal
- Rechtsbijstandverzekering
- Aansprakelijkheidsverzekering
- Doorlopende reis- en annuleringsverzekering

Voor meer informatie bel Univé 020 - 751 1300 of mail amsterdam@unive.nl.

Deze service wordt aangeboden via Amstelring Ledenservice. Kijk voor het volledige dienstenpakket op www.amstelringledenservice.nl of bel tijdens werkdagen van 08.30 uur - 17.00 uur met **020 - 333 5100**. Volgt u Amstelring Ledenservice al op Facebook?

Benjamin Service Pakket (BSP) voor iedereen met een Joodse achtergrond en hun partners.

Wanneer u lid wordt van het Benjamin Service Pakket, kunt u gebruik maken van alle aanbiedingen op zorg- en gemaksdiensten, artikelen en cursussen van Amstelring Ledenservice, met daarbovenop specifieke Joodse diensten.

Neem voor informatie over het Benjamin Service Pakket en aanmelden contact op met lev@joodswelzijn.nl of bel Roos Bar-Ephraim **06-12202914**.

De specifieke Joodse diensten kunt u vinden op www.joodswelzijn.nl/bsp.

Antwoordbon 126

naam	voorletter(s)	voornaam
adres	postcode	woonplaats
telefoon mobiel	e-mail	
☐ man ☐ vrouw		

Ons privacyreglement is aangepast in lijn met de nieuwe regelgeving. Lees meer op: www.joodswelzijn.nl/privacy-veiligheid-klachten

☐ Ik wil graag een **gratis abonnement** op de Benjamin.

☐ Ik wil graag informatie over de **gesproken** Benjamin.

☐ Ik wil graag lid worden van het **Benjamin Service Pakket**.

☐ en hierbij machtig ik **Amstelring** voor de automatische incasso van de jaarlijkse bijdrage voor het Benjamin Service Pakket

Mijn IBAN

Maak het hokje van uw keuze zwart. Uw persoonlijke gegevens worden conform de wet op de privacy behandeld.

datum

handtekening

☐ Ik wil graag de Benjamin **in het buitenland** ontvangen.
(U wordt gefactureerd).

Deze bon zenden naar:

JMW – Benjamin abonnementenadministratie
VAN BOSHUIZENSTRAAT 12,
1083 BA AMSTERDAM

Klezmer *in Bellevue*

JMW
presenteert

ZONDAG 19 DECEMBER 2021
THEATER BELLEVUE, AMSTERDAM

KlezPlus brengt een repertoire bestaande uit klassieke klezmermuziek, bekende Joodse melodieën en originele composities. Van razendsnelle *freylachs* tot ingetogen *terkishers* en alles er tussenin. Gevarieerde Joodse klanken uit Oost-Europa, de Balkanlanden, Spanje en elders.

Zaal open: 14.30 uur • Aanvang: 15.00 uur

Kosten € 20,00 per persoon incl. koffie/thee

Aanmelden verplicht: graag vóór 13 december via activiteiten@joodswelzijn.nl
of telefonisch op **088 - 165 22 00**

maror

JMW 75
jaar